

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Epitome In Qvatro Lib. Sententiarvm M. Petri Lombardi

Spina, Claudius de

Parisiis, 1551

Liber Tertius, 40. distinctionibus contemplatur Deum in tempore plenitudinis incarnatum, mundum sufficienter redimentem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38840

IN TERTIVM LIBRVM
Sententiarum M. Petri. Lom-
bardi Epitome.

DE INCARNATIONE VERBI,
seu vnione naturarum ex parte
assumentis personæ.

DISTINCT. Primæ
CAP. Primum.

*Filius congruo tempore car-
nem assumpsit.*

*In priori-
bus duobus
li. 12. de ter-
minauit de*

gal. 4. **C**VM venit igitur plenitudo temporis
(vt ait Apostolus) misit Deus filium
suum, factum de muliere, factum sub
lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.
Tempus autem plenitudinis dicitur tempus
gratiæ, quod ab aduentu Saluatoris exordiū
sumpsit. in quo tempore gratia (qua imple-
tum est quod in lege præcipiebatur) & ve-
ritas (qua sponsio humanæ redemptionis
facta ab antiquo) perfectè per Iesum Chri-
stum facta est. Filij ergo missio est ipsa in-
carnatio. Eo enim missus est, quòd in forma
hominis mundo visibilis apparuit.

*rebus di-
uinis, sec.
quòd à prin-
cipio egre-
diūtur: nūc
de rebus
diuinis, sec.
quòd in
Deum ve-
lut in fi-
nem red-
eunt.*

*Quid est
Filiū mis-
sum esse.*

CAP. Secundum. Congruentiū mis-
sus est Filius, quàm alia quæuis
Personarum diuinarum.

E P I T O M E

Qvod utique congruo ordine atque alto Dei Sapiētia fecit cōsilio, ut Deus, qui in sapientia sua mundum condiderat, sec. illud, Omnia in sapientia fecisti Domine, quæ in cælis sunt, & quæ in terris: eadem restauraret. Congruentius etiam mitti debebat qui est ab alio, quàm qui à nullo est. Filius autem à Patre est, Pater verò à nullo. Ut enim ait Aug. de Trinit. *lib. 4.*

Pater non est missus. Sicut ergo Pater genuit, Filius verò genitus est: ita congruè Pater misit, Filius missus est. Ab illo enim conuenienter mittitur Dei verbum, cuius est verbum. Ideoque Pater missus non est, ne si mitteretur, ab alio esse putaretur. Neque etiam Spiritus sanctus in carne missus est. August. de Eccles. Dogmat. *cap. 20*

Spiritus san. non est missus ad incarnandum. Non Pater carnem assumpsit, neque Spiritus san. sed Filius tantum: ut qui erat in diuinitate Dei Filius, ipse fieret in homine hominis filius, ne filij nomen ad alterum transfret, qui non esset æterna natiuitate Filius, &c. *cap. 21*

Potuit Pater & Spiritus san. incarnari. non confusis naturis neque immixtis (sicut Timothiani volunt) sed societate vnitis. Ecce habes quare Filius, non Pater, aut Spiritus san. carnem assumpserit: quamuis vterque olim potuerit, & nunc possit homo fieri.

CAP. Tertium. Quamuis solus Filius
sit incarnatus, tamen ipsam carnis as-
sumptionem tota Trinitas ope-
rata est.

cap. 4. **S**icut inseparabilis est & indiuisa vnitas
substantiæ trium (vt ait August. lib. 1. de
Trinita.) ita & operatio. Non tamen *169. b. l. 7*
eandem Trinitatem natam de Virgine, cru- *Ad filium*
cifixam, & sepultam catholici tractatores *solum est*
docuerunt, sed tantummodo Filium. Nec *assumptio*
eandem Trinita. in specie columbæ super *terminata.*
Iesum descendisse, sed tantum Spiritum san.
nec eandem dixisse de cælo, Tu es Filius
meus, sed tantum Patris vocem ad Filium
factam fuisse.

DE INCARNATIONE EX
parte naturæ assumptæ.

DISTINCT. Secundæ
CAP. Primum.

*Totam hominis naturam assumpsit
Dei Filius.*

ET quia in homine tota humana natu-
ra vitio corrupta erat, totam assump-
psit, id est animam & carnem, & horum
proprietas siue accidentia, nisi carnem si-
ne anima, nec animam sine ratione, vt here-
tici voluerunt: sed & carnem & animam

eum sensibus suis. Vnde Iohan. Damasc. ait: *li. 3. de*
 Omnia quæ in natura nostra plantauit *ortho.*
 Deus, verbum assumpsit, scil. corpus & ani *fi. c. 60*
 mam intellectualem, & horum idiomata. *cap. 18*
 Totus enim totum assumpsit me, vt toti mi-
 hi salutem gratificaret. Quod enim inas-
 sumptibile est, iacurabile est. Quod autem
 humanæ naturæ siue humanitatis vocabulo
 anima & caro intelligi debeant, apertè do-
 cet Hierony. in expositione fidei catholi- *ad De-*
 cæ, dicens: Sic confitemur in Christo vnā *ma. p. 4.*
 filij esse personam, vt dicamus duas perfe- *to. 4.*
 ctas & integras esse substantias, id est dei-
 tatis & humanitatis, quæ ex anima conti-
 netur & corpore.

C A P. Secundum. *Dei filius carnem
 assumpsit mediante anima.*

TAntæ enim subtilitatis atque simplici-
 tatis est diuina essentia, vt corpori de
 limo terræ formato vniri non con-
 gruerit, nisi mediante rationali essentia.

C A P. Tertium. *Verbum simul carnem
 & animam assumpsit.*

Verissimè & absque vlla ambiguitate
 dicitur, quia ex quo Deus hominem
 assumpsit, totum assumpsit, sibi que si-
 mul vniuit animam & carnem. nec ipsa caro
 priùs fuit concepta, & postmodum assum-

pta, sed in conceptione assumpta, & in assumptione concepta. Vnde August. lib. de
 fid. ad Petrum, Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in utero Virginis prius quàm susciperetur à verbo: sed ipsum verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam. Idè ait lib. i. de Trini. & Greg. in Moral. Angelo nunciante, & Spiritu adueniente, ~~mox Verbum in utero~~, mox intra uterum Verbum caro.

f. 180. b. l. 25.

h. 1.

DE CONDITIONE NATURÆ ASSUMPTÆ.

D I S T I N C T. Tertiæ
 C A P. Primum.

Verbum assumpsit naturam ab omni peccato immunem.

S Anè dici potest & credi oportet, iuxta Sanctorum attestaciones, conuenientiam ipsam prius peccato fuisse obnoxiam, sicut reliqua Virginis caro, sed Spiritus sancti operatione ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur Verbo, ~~pœna tatum non necessitate, sed voluntate assumentis remanente.~~ Ita enim Angelus ad Virginem, Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

f. 149. a. l. 19

f. 142. a. l. 8

f. 109. a. l. 11

f. 150. b. l. 26.

107 a

CAP. Secundum. Mater Christi fuit
præuenta ab omni peccato.

Avgust. de Nat. & grat. ait: Excepta san-^{cap. 36}
cta Virgine Maria, de qua propter ho-
norem Domini nullam prorsus, cum
de peccatis agitur, haberi volo quæstionem.
Inde enim scimus, quòd ei plus sit gratiæ
collatum ad vincendum omni ex parte pec-
catû, quòd cõcipere & parere meruit, quem
constat nullum habuisse peccatum. Hac er-
go Virgine excepta, si omnes sancti & san-
ctæ aggregari possent, & quæreretur ab eis
an peccatum haberent, quid responderetur,
nisi quod Iohan. ait, Si dixerimus quia pec-^{I. lo. 1.}
catum non habemus, nos ipsos seducimus.
Illa autem Virgo singulari gratia præuenta
est atque repleta, vt ipsum haberet ventris
sui fructum, quem ex initio habuit vniuersi-
tas Dominum: vt illud quod nascebatur ex
propagine primi hominis, tantummodo ge-
neris, non criminis, originem duceret.

CAP. Tertium. Christus non fuit
decimatus in Abraham,
sicut Leui.

Avgust. su. gen. Sicut, inquit, in Adam pec-^{lib. 10}
cante qui in lumbis eius erant peccate-^{cap. 2.}
runt: sic Abraham dante decimas, qui
in lumbis eius erant decimati sunt. Sed hoc

fol. III. a
e. 19.
f. 177. b. p. 3.
185. b.

non sequitur in Christo, licet in lumbis Adæ Christus
 & Abrahæ fuerit, quia non sec. concupiscen- erat in lū-
 tiam carnis inde descendit. Cū ergo Leui bis Abra-
 & Christus sec. carnem essent in lumbis A- hæ sec. cor-
 brahæ quando decimatus est, ideo pariter pulentam
 decimati non sunt: quia sec. aliquem modum substan-
 non erat ibi Christus, quo Leui. Secundum tiam, non
 rationem quippe illam seminalem ibi fuit autem sec. fol. 115. a
 Leui, qua ratione per concubitum venturus rationem l. 17.
 erat in matrem. Secundum quam rationem seminalem,
 non erat ibi Christi caro: quamvis sec. ipsam vt Leui.
 ibi fuerit Mariæ caro. Quocirca primitias fol. 108. a
 nostræ massæ rectè Christus assumpsisse di-
 citur: quia non carnem peccati, sed similitu-
 dinem carnis peccati accepit. Misit enim
 Deus filium suum (vt ait Apost.) in simili-
 tudinem carnis peccati. Assumpsit enim
 Verbum carnem peccatrici similem in pe- fol. 108. a l. 23.
 na, & non in culpa. & ideo non peccatricem.
 Cætera verò hominum omnis caro pecca-
 ti est. Sola illius non est peccati caro: quia
 non cum mater concupiscencia, sed gratia
 cōcœpit. Habet tamen similitudinem carnis
 peccati per passibilitatem & mortalitatem,
 quia esuriit, sitiit, &c.

DE AGENTE QVO FOR-
mata est natura assumpta.

DISTINCT. Quartæ
CAP. Primum.

Y

E P I T O M E

*Incarnatio tribuitur Spiritui san. spe-
cialius, licet sit opus totius
Trinitatis.*

167. a. 1. y.
171. 6.

73. a. 10.

*Nō in ope-
rationibus
essentiali-
bus, sed tā-
tūm notio-
nalibus vna
persona a-
liam ex-
cludit.*

Non ideo operatio incarnationis Spi-
ritui san. sapius tribuitur, quod eam
ipse solus sine Patre ac Filio fecerit

(Neque enim separabilia sunt opera Trini-
tatis, vt ait August. in Enchirid.) sed quia ^{cap. 38}
Spiritus san. est charitas ac donum Patris ac
Filij, & ineffabili Dei charitate Verbum ^{Ioh. 1.}
caro factum est, & ineffabili Dei dono fi- ^{Phi. 2.}
lius Dei sibi vniuit formam serui. Non ergo
frequens denominatio Spir. sancti ab illo
opere Patrem vel Filium secludit: sed po-
tius vno nominato tres intelliguntur: sicut
sæpe fit in aliis operibus.

*CAP. Secundum. Etsi Christus di-
catur conceptus & natus de
Spiritu sancto, non ta-
men dicendus est
Filius Spiritus
sancti.*

Proinde cum fateamur Christum natum
de Spiritu san. ex Maria virgine, quo-
modo non fit filius Spiritus sancti, & sit
filius Virginis, quum & de illo & de illa fit
natus, explicare difficile est. Proculdubio nō
sic de illo, vt de Patre: Sic autem de illa, vt

de matre, natus est. Non est autem conce- *maxima.*
 dendum, quicquid de aliqua re nascitur, con- *III. a. c. 10.*
 tinuo eiusdem rei filium nuncupandum. Vt
 enim omittā aliter de hominē nasci filium,
 aliter capillum, aliter pediculum & lumbric-
 cum, quorum nihil est filius. Vt ergo hæc
 omittam, quoniam tantæ rei deformiter
 comparantur: certè qui nascuntur ex aqua *2.*
 & Spiritu sancto, non aquæ filios eos quis-
 piam rectè dixerit: sed dicuntur Filij Dei
 patris, & matris Ecclesiæ. Sic ergo de Spi-
 ritu san. natus est Christus, nec tamen filius
 est Spiritus sancti. Sicut è conuerso, non *3.*
 omnes qui dicuntur alicuius filij, conse-
 quens est vt de illo etiam nati esse dicantur,
 vt illi qui adoptantur. Dicuntur etiam filij *+*
 gehennæ, non ex illa nati, sed in illam præ-
 parati, &c. Modus ergo iste quo natus est *=*
 Christus de Maria, sicut Filius, & de Spiritu
 san. non sicut Filius, insinuat nobis gratiam
 Dei, qua homo nullis præcedentibus me-
 ritis, in ipso naturæ suæ exordio quo cœpit
 esse, verbo Dei copularetur in tantam per-
 sonæ vnitatem, vt idem esset filius Dei, qui
 filius hominis: & filius hominis, qui filius
 Dei. Et sic in naturæ humanæ susceptio-
 ne fieret quodāmodo ipsa gratia illi homi-
 ni naturalis, qua nullū possit admittere pec-
 catū. Quæ gratia per Spi. san. ideo significa-
 ta est, quia ipse propriè sic est De^o, vt sit etiā

E P I T O M E

Dei donum. Dicitur etiam cōceptus & natus de Spiritu san. non quòd Spiritus san. fuerit Virgini pro semine (non enim de substantia Spiritus san. semen partus accepit) sed quia per gratiam Dei & operationem Spiritus san. de carne Virginis est assumptum quod Verbo est unitum. Vnde Ambr. ^{cap. 6.} _{to. 2.} lib. 2. de Spiritu san. ait : Quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est. Ex substantia, sicut Filius, qui à Patre, vel ex Patre: & Spiritus san. qui à Patre & Filio procedit. Ex potestate autem, sicut ex Deo omnia. Quomodo ergo in utero habuit Maria ex Spiritu sancto? Si quasi ex substantia: ergo Spiritus san. in carnem & ossa conuersus est. non utique. Si verò quasi ex operatione & potestate eius Virgo concepit, quis neget Spiritum san. Dominicæ incarnationis authorem?

C A P. Tertium. Christum factum esse & natum fatendum est.

Quia enim non humano semine con-creata est caro Domini in utero Virginis, & corpus effecta, sed effectu & virtute Spiritus sancti: ideo Apost. dicit, factum, non natum. Aliud est enim semine admixto & sanguine coagulato generare: Aliud, non permixtione, sed virtute procreare. Possunt enim homines generare

*Generare
sane dicitur*

*maxima.
III. a l. 10*

2om 1.

filios, sed nō facere. Ecce quare dixit Apost. factum, & non natum: ne eius scil. natiuitas, quæ fuit sine virili semine, nostræ similitudine putaretur, quæ conficitur seminum cōmixtione. Ideo autem cū factum diceret Apost. *2° Tim. 1. a* addidit, *ex semine* Dauid: quia etsi non intercessit semen hominis in conceptione Virginis, tamen quia ex ea carne Christus formatus est, quæ constat ex semine, recte dicitur, quia factus est ex semine Dauid.

DE MODO VTRIVS-
que naturæ, scil. assumptis
& assumptæ.

D I S T I N C T. Quintæ
C A P. Primum.

Persona naturam assumpsit.

*De his quæ
conueniunt
naturæ Di-
uinae ra-
tione hu-
mana na-
tura.*

44p. 2.

August. ait libr. de fid. ad Petr. Sic Deus humanam naturam in vnitatem personæ suscepit, quod se humilians per misericordiam, incorruptæ Virginis uterum, ex ea nasciturus impleuit. Formam ergo serui, id est naturam serui, in suam accepit ille Deus personam.

C A P. Secundum. *Natura non
assumpsit naturam.*

Y iij

LEgitur in Conc. Toletano 8. sic traditum : Solum Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Et cum tota Trinitas operata sit formationem suscepti hominis (quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis) solus tamen Filius accepit hominem in singularitate personæ, non in unitatem diuinæ naturæ, id est quod est proprium Filij, non quod commune est Trinitati. Si autem quod commune est Trinitati, non accepit hominem: ergo non natura diuina, quæ communis est tribus personis.

109. b.
Obiectio. Huic videtur obuiare quod ait August. libr. de fid. ad Petr. Nec diuinitas, inquit, Christi aliena est à natura Patris, sec. illud, In principio erat Verbum. Nec humanitas eius aliena est à natura Patris, sec. quod Verbum caro factum est. Illa enim natura, quæ semper genita manet ex Patre, naturam nostram sine peccato suscepit, vt nasceretur ex Virgine. Hac autoritate videtur tradi, quod diuina natura humanam suscepit. quod & i. libr. de Trinita. rursus affirmare videtur. & Hierony. in explanatione fidei, cum tamen solum verbum naturam assumpsisse dicamus. *cap. 7. to. 4. ad Dam.*
109. f.
Dilutio. Nos autem omnis mendacij & contradictionis notam à sacris paginis secludere cupientes, orthodoxis patribus atque catholicis doctoribus nulla prauæ intelligentiæ suspitione notatis consen-

timus, dicentes & personam Filij assum- *Hac cōce-*
 pisse naturam humanam, & naturam diui- *denda est,*
 nam humanæ naturæ in Filio vnitam, ean- *Diuinitas*
 demque sibi vniuisse vel assumpsisse. Vnde *est incar-*
 & verè incarnata dicitur. *Quod verò di-* *nata, sed*
 citur solum Verbum assumpsisse naturam *non ista,*
 humanam, per hoc non excluditur diuina *diuinitas*
 natura ab acceptione seruilis formæ, *sed aliq̄ est crucifi-*
 duæ personæ. Vnde quando dicimus *na-* *xa, vt dicit*
~~turam Verbi incarnatam esse, fecit~~ *beatos S. Tho. 3.*
 Athanasium & Cyrillum, deitatem dicimus *d. 5. q. 2.*
 esse vnitam ~~carni, & vnam naturam~~ *Dei ar. 2. ad 4.*
 Verbi ~~incarnatam~~ *confitemur.* Verbum
 enim & quod commune est substantiæ pos-
 fidet: & quod proprietatis est habens hy-
 postaseos, id est personæ. Ideo in humana-
 tione Dei Verbi (vt dicit Iohan. Damasc.)
 aimus omnem & perfectam naturam dei-
 tatis in vnam eius hypostaseon incarnatam
 esse, id est vnitam humanæ naturæ, & non
 partem parti. Omni enim humanæ naturæ
 aimus esse vnitam omnem deitatis natu-
 ram vel substantiam.

*An Diuina natura debeat dici
 caro facta.*

Questio.

Si enim idē est incarnari, quod carnē fieri,
 videri potest ita debere dici, q̄ sit caro facta,
 sicut dicitur incarnata. *Quia illud subicitur* *Responsio.*

Y iij

Scripturæ sacræ authoritas, atq; loquutionis modus, nimiã videretur haberet expressionē, si natura diuina diceretur caro facta. Melius silere hoc puto vel negare, quàm temere asserere: ne sit illud dicatur, conuertibilitas naturæ in naturam significari putetur. Similiter neque diuina natura dicatur homo facta: quia licet hominis formam sibi vnuerit, non tamen in singularitatem & vnitatem sui. Licet quidam concedant, & quòd diuina natura sit homo, & quòd sit facta homo.

Diuina natura non est homo facta.

C A P. Tertium. *Persona non assumpsit personam hominis.*

Nam caro illa & anima illa non erant vnita in vnã personam quam assumpserit, quia non ex illa constabat persona, quando illis vnitum est Verbum. Nam sibi inuicem vnita sunt simul cum verbo. Alia tamen vnione vnita sunt simul, & alia vnione vnita cum Verbo.

Obiectio, Quòd Verbum personam assumpsit.

Persona enim est substantia rationalis indiuiduæ naturæ: hoc autem est anima: ergo si animam assumpsit, & personam. Aliiter quoque, quia assumpsit hominem Iesum

Persona quid.

Christum, ergo aliquem hominem. Quod autem hominem Iesum Christum assumpserit, Augu. in expositio. symboli sub anathemate tradit, dicens: Si quis dixerit atque crediderit hominem Iesum Christum à Filio Dei assumptum non fuisse, Anathema sit. Qui etiam in pluribus scripturæ locis huiusmodi utitur loquutionibus. Vnde Proph. de Christo homine loquens, sic ait: Beatus quem elegisti & assumpisti. Ad primum dicendum, *Dilutio,* quod anima non est persona, quando alij rei unita est personaliter, sed quando per se est. Absoluta enim à corpore persona est, ut Angelus. Illa autem anima nunquam fuit quin esset alij rei coniuncta. Ad aliud, dicendum præmissas loquutiones eisque consimiles secundum hunc sensum accipiendas, ut homo Christus, vel homo ille dicatur assumptus à verbo. Non quia hominis persona sit assumpta: sed quia illa anima & caro ita sunt assumpta, in quibus subsistit persona Dei & hominis, ut ad hominis naturam, non personam, respicias.

DE OPINIONIBVS ET LO-
quutionibus exprimentibus Verbi
incarnationem.

DISTINCT. Sextæ

Questio. An sint istæ loquutiones veræ,

Deus factus est homo, & homo factus est Deus.

C A P. Primum.

Opinio multiplex est.

1. ^a Quidam dicunt in ipsa Verbi incarnatione hominem quendam ex anima rationali & humana carne constitutum: Ex quibus duobus omnis verus homo constituitur. & ille homo cœpit esse Deus: & Deus cœpit esse homo ille. Et sic concedit Deum factum esse hominem, vel esse hominem: quia Deus factus est, id est cœpit esse quædã substantia ex anima rationali & humana carne subsistens. Et illa substantia facta est, id est cœpit esse Deus: non tamen demigratione naturæ in naturam: sed vtriusque nature seruata proprietate factum est vt Deus esset illa substantia, & illa substantia esset Deus. Vnde verè dicitur, Deus factus est homo, & homo factus est Deus, & Deus est homo, & homo est Deus, &c. Neque tamen fatemur hominem illum ex duabus naturis esse compositum, nec illius partes duas esse naturas, diuinam scil. & humanam, sed animam tantum & carnem. Quam sententiam pluribus muniunt testimoniis. Ait enim August. in Enchirid. ^{ca. 39.} Quid natura humana in Christo homine meruit vt in vnitatem personæ vnici Filij Dei singulariter assum-

tract
78.

pta esset? Quæ bona voluntas? Quæ bona opera præcesserunt, quibus mereretur iste homo fieri vna persona cum Deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum est, vt singulariter promeretur Deum? Nempe ex quo homo cœpit esse, non aliud cœpit esse homo, quàm Filius Dei: & hic vnicus, & propterea Dei Verbum, quia est ab illo suscepta caro, facta est vtique Deus. vt quemadmodùm vna est persona quilibet homo, anima scil. & caro: ita sit Christus vna persona, Verbum & homo. Idem super Iohan.

tract.
78.

Sunt autem & alij qui istis in parte consentiunt, sed dicunt hominem illum non ex anima rationali & carne tantùm, sed ex humana & diuina natura, id est ex tribus substantiis, diuinitate, carne, & anima constare. Et hunc Iesum Christum fatentur, & vnâ personam tantùm esse, ante incarnationem verò solùmmodo simplicem, sed incarnatione factam compositam ex diuinitate & humanitate. Nec est ideo alia persona quàm prius: sed cùm prius esset Dei persona tantùm, in incarnatione facta est etiam hominis persona: non vt duæ essent personæ, sed vt vna & eadem esset persona Dei & hominis. Persona ergo quæ prius erat simplex, & in vna tantùm natura existens, in duabus & ex duabus subsistit naturis.

a
2
Sec. opinio

Hanc sententiam probant ex Aug. in lib. Sentent. Prosperi: Modis omnibus approbare contendimus sacrificium Ecclesie duobus constare, duobus confici, visibili elementorum specie, & inuisibili domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, sacramento & re sacramenti, id est corpore Christi. Sicut persona Christi constat & conficitur ex Deo & homine, quum & ipse Christus sit verus Deus & verus homo. Et Ioh. Damasc. hypostasin Verbi incarnati compositam ex duobus perfectis naturis appellat. li. 3. de ort. fi. cap. 5.

per. opinio.

Sunt etiam alij, qui incarnatione Verbi non solum personam ex naturis compositam negant, verum etiam hominem aliquem siue etiam aliquam substantiam ibi ex anima & carne compositam vel factam diffidentur. Sed sic illa duo, scilicet animam & carnem, verbi personae vel naturae vnita esse aiunt, vt non ex illis duobus, vel ex iis tribus aliqua natura vel persona fieret siue componeretur: sed ex illis duobus, velut indumento, Verbum Dei vestiretur, vt mortalium oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur verus factus homo, quia veritatem carnis & animae accipit, &c. qui secundum habitum Deum factum hominem dicunt. Accipiendo enim hominem dicitur est Deus, factus est homo. & propter acceptum hominem dicitur Deus vere esse homo: & propter assumptum Deum dici-

tur homo esse Deus. Nā si essentialiter (inquiunt illi) Deus esse homo, vel homo esse Deus intelligeretur, tunc si Deus assumpsisset hominē in sexu muliebri, & mulier essentialiter esset Deus, & è conuerso. At potuit Deus assumpsisse hominē in sexu muliebri: potuit ergo mulier esse Deus, & è cōuerso.

ep. 120
ad Ho
nora.
Phi. 2.
q. 37.
Hanc sententiā aliquot testimoniis confirmant. Ait enim Aug. lib. de gra. no. testa. Sicut non augetur numerus personarū cum caro accedit animæ vt sit vnus homo: sic nō augetur numerus personarū cum homo accedit verbo vt sit vnus homo Christus. Idem quoque tractans illud verbum Apost. Habitu inuentus vt homo, manifestè ostēdit Deū dici factum esse hominem, vel esse hominem secundum habitum.

DETERMINATIO LO-
quutionum iuxta opiniones
prædictas.

DISTINCT. Septimæ
CAP. Primum.

*Secundum primam opinionem dicitur
Deus factus homo, & homo
factus Deus.*

Quia Deus cœpit esse quædam substantia rationalis quæ antè non fuerat, & illa substantia cœpit esse

20m. 1. a. 4.
Deus, & hoc gratia, non natura vel meritis habuit. Vnde rectè dicitur Christus, in quantum homo, prædestinatus Filius Dei. Et sic cōcedunt, quòd Deus est aliquid quod semper fuit, Origenis innitentes testimonio, qui ait: Factus est sine dubio id quod prius non erat, sed addidit, secundum carnem: secundum Deum verò erat prius, & non erat quando non erat. in. l. 1. c. ad Ro. 10. 3.

C A P. 2. *Secundū opinionem secundam hæ duæ loquutiones differunt, Deus factus est homo, & Deus est homo.*

2. **C**um dicitur, Deus factus est homo, intelligitur cœpisse esse subsistens ex duabus naturis vel tribus substantiis: & è conuerso, homo factus est Deus: quia subsistens in duabus naturis, cœpit esse Deus. Variatur autem intelligentia cum dicitur, Deus est homo, & homo est Deus. Dicitur enim Deus esse persona subsistens in duabus & ex duabus naturis: & persona subsistens in duabus & ex duabus naturis, dicitur esse Deus, id est Verbum vel natura diuina. Potest enim prædicari persona simplex vel natura de persona composita. Et sic isti dicunt Christum esse prædestinatum, in quantum est homo, id est in quantum est subsistens ex duabus substantiis, scilicet anima & carne.

20m 1. a. 4.
f. 179. a. 1. 3

CAP. 3. *Secundum tertiam opinionem duæ
superiores loquutiones varium
habent sensum.*

IN hac ergo sententia sic dicitur, Deus factus est homo, quia hominem accepit. Sic dicitur esse homo, quia hominem habet, vel quia est habens hominem. & homo factus Deus, quia assumptus est à Deo, & homo esse Deus, quia habens hominē est De^o. Cū ergo dicitur, Deus est homo, vel habitus prædicatur, vel persona, sed humanata. Et quod persona humanata prædicetur, Casiodorus videtur ostendere dicens, Factus est (ut ita dixerim) humanatus Deus, qui etiam in assumptione carnis esse Deus non destitit. Quod tamen variè accipi potest, ut dicatur Deus factus humanatus, vel Christus factus Deus humanatus. vtrunque enim sanè dici potest. Cū ergo dicitur, factus est De^o homo, multiplex secundum istos fit intelligentia, ut naturam humanam accepisse, vel humanatum verbū esse incœpisse intelligatur. Nec tamē si incœpit humanatum verbum, ideo sequitur quod incœperit esse verbū: si Deus factus est humanatus verbū, sequitur quod factus sit verbum. sicut de aliquo dicitur, Hodie iste cœpit esse bonus homo, vel factus est bonus homo: nec tamen hodie cœpit esse homo, vel factus est homo.

3.

E P I T O M E

CAP. Quartum. Christus non debet
dici homo dominicus.

Licet autē Christus dicatur homo De⁹,
non tamen congruē dicitur homo do-
minicus. Vnde Aug. lib. Retracta. Non
video vtrum rectē dicatur homo domini- *Lib. 1.*
cus, qui est mediator Dei & hominū, Chri- *ca. 19.*
stus Iesus, quum sit vtique Dominus. Et hoc
quidem vt dicerem apud quosdam legi Ca-
tholicos tractatores. Sed vbiunque hoc di-
xi, dixisse me nollem.

*Relinquit Lectori exactiūs quæ-
stionem discutiendam.*

Satis diligenter, iuxta diuersorum sen-
tentiam, supra positam absque assertione &
præiudicio tractauimus quæstionem. Verū-
tamen nolo in tanta re tamque ad cogno-
scendum difficili putare lectorem istam sibi
debere sufficere nostram disputationem: sed
legat & alia fortē meliūs considerata, & tra-
ctata discutiat.

DE CONSEQUENTIBVS

Incarnationem.

DISTINCT. Octauæ

CAP. Primum.

*Persona diuina dicitur nasci
de Virgine, & non
natura.*

Videtur tamen posse probari quòd natura diuina nata sit de Virgine: quia si hoc est nasci Deum de Virgine, scilicet hominem assumere in utero Virginis, quum natura diuina superius dicta sit hominem assumpsisse, videtur debere dici nata. De hoc August. lib. de Fid. ad Petrum: Natura, ait, æterna atque diuina non posset temporaliter concipi & nasci ex natura humana, nisi secundum susceptionem veritatis humanæ, veram temporaliter cõceptionem & natiuitatem ineffabilis in se diuinitas accepisset. Sic est Deus æternus veraciter secundum tempus & conceptus & natus ex Virgine. Ista autoritate videtur infirmari, quòd nata diuina sit natura & concepta de Virgine. Sed si diligenter notentur verba, potius de persona agi intelligetur, quæ sine dubitatione & de Patre & de matre nata esse dici debet. Nam natura nõ debet dici nata de Virgine, quum non sit nata de Patre. Quæ enim res non est de patre genita, non videtur de matre nata, ne res aliqua filiationis nomen habeat in humanitate, quæ illud non teneat in diuinitate.

C A P. Secundum. Christus
natiuitate gemina
natus est.

Z

August. lib. de fid. ad Pet. Pater Deus de sua natura genuit Filium Deū sibi co-æqualem & coæternum. Idem quoque vnigenitus Deus secundò natus est ex patre semel, ex matre semel. Natus est enim de patre Dei verbum, natus est de matre verbum caro factum. ~~Vnus ergo atque idem Filius natus est ante secula, & natus est in seculo:~~ & vtraq; natiuitas vnus est Filij Dei. s. diuina & humana. Hoc idē testatur Io. Damas. Li. 3. cap. 3.

DE IIS QVAE CONVENIUNT
naturæ humanæ ratione naturæ
diuinæ vnitæ.

D I S T I N C T. Nonæ
C A P. Primum.

Proposio

*Vna adoratione adoratur humanitas
in Christo qua diuinitas.*

*Latria
dulia.*

*Species du-
lia. C. 18.*

Quibusdam videtur quòd non illa adoratione, quæ Latria est, sit Christi humana natura adoranda, sed illa quæ est **Dulia**: cuius duas ponūt species. Est enim cuiusdā modi dulia, quæ creature cui-libet exhiberi potest: & est quædā soli humanitati Christi exhibenda, non alij creature: quia Christi humanitas supra omnē creaturam est veneranda & diligenda: ~~non tamen adeò vt cultus diuinitati debitus ei exhibetur: qui in dilectione & sacrificij exhibi-~~

f. 108. b. c. 18.

tione & reuerētia consistit: qui Latine dicitur Pietas, Græcè autē Theotēbia. i. Dei cultus: vel Eusebia, id est bonus cultus. Hic enim cultus est soli creatori debitus.

Aliis autem placet Christi humanitatem vna adoratione cum verbo esse adorandam, non propter se, sed propter illum cuius sebellum est, cui est vnita. Nec qui hoc facit, Idololatriæ reus debet iudicari: quia nec soli creaturæ, nec propter ipsam, sed creatori cum humanitate & in humanitate sua seruit. De hoc Iohan. Damascen ait: Dux sunt naturæ Christi ratione & modo differentes, vnitæ verò secundum hypostasim. Vnus ergo Christus est Deus perfectus, & homo perfectus, quem adoramus cum patre & Spiritu, vna adoratione cum incontaminata carne eius: non inadorabilem carnem dicentes. Adoratur enim in vna Verbi hypostasi: quæ hypostasis generata est: non creaturæ venerationem præbentes. Non ergo vt nudam carnem adoramus, sed vt vnitam deitati, in vnam hypostasim Dei Verbi duabus reductis naturis. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignem. Adoro Christi Dei mei simul vtranque naturam propter carnem vnitam deitatem. Non enim quartam appono personam in Trinitate. sed vnam personam confiteor verbi & carnis eius. Idem ait Aug. Ioh. 14 in quodam serm. dicens:

Quibus eo
litur deus.

li. 3. de
ort. fi.
cap. 8.

hom. in
Ioh. 14

Z ij

DE IIS QVAE CONVENIUNT

Christo ratione naturæ humanæ.

Primò quæ conueniunt quò ad
dignitatem, tum natura-
lem, tum gratiæ.

D I S T I N C T. Decimæ

C A P. Primum.

*Christus secundum quòd homo,
non est persona.*

Quidam dicunt Christum secundū ho-
minem nō esse personam, nec aliquid,
nisi fortè, secūdum, sit expressiū
vnitatis personæ. Secundum, enim multipli-
cem habet rationem: Aliquando enim expri-
mit conditionem vel proprietatē diuinæ na-
turæ vel humanæ: aliquando vnitatē perso-
næ, aliquando notat habitū, aliquando cau-
sam. Cuius distinctionis rationē diligenter
lectōr animaduertat, atque in sinu memoriæ
recondat, ne eius confundantur sensus, cum
de Christo sermo occurrerit. Istud autē affir-
mant, quia si sec. q̄ homo persona est, vel 3.
in Trinit. vel alia. Sed, alia nō ergo 3. in Tri-
persona. At si sec. q̄ homo persona est 3. in
Trin. ergo Deus. Nemo autē cōcedet quòd
Christus secun. quòd homo sit Deus. Nec
sequitur q̄ si Christus sec. q̄ homo, est sub-
stantia rationalis, sit persona. Nam & modo
anima Christi est rationalis substātia, nō ta-

men persona: quia alij rei coniuncta. Nec illa personæ descriptio data est pro illis tribus personis. Neque etiã sequitur Christũ esse personam, quia est prædestinat⁹ vt sit Filius Dei: quia sec. hominẽ est prædestinatus vt sit Filius Dei: quia per gratiã hoc habet sec. hominẽ. Nec tamẽ sec. hominẽ est Fili⁹ dei, nisi fortẽ, secũdũ, vnitatis personę sit expressiuũ: vt sit sensus, Ipse qui est homo, est Dei Filius: vt autem ipse ens homo, sit Filius Dei, per gratiam habet. Sed si causa notetur, falsum est: non enim quo homo est, eo Dei Filius est.

C A P. 2. *Christus non est adoptiuus Filius.*

Quia natura Christus Dei Filius est, nõ adoptionis gratia: nõ autem sic dicitur Fili⁹ natura, sicut dicitur Deus natura. Non enĩ eo Filius est, quo Deus est: quia proprietate natiuitatis Filius, natura diuinitatis Deus est. & tamẽ dicitur natura vel naturæ Filius, quia naturaliter est Filius, eãdem scil. habens naturam, quam ille qui genit. Adoptiuus autem Filius non est, quia prius non fuit, & postmodũ adoptatus est in Filium. Christus enim nunquam fuit non Filius Dei: ideo nec est adoptiuus Filius. Vnde Hieron. in epi. ad Eph. ait: de Christo Iesu scriptum est, quia semper cũ patre fuit: & nunquam eum vt esset voluntas paterna

Z iij

Filius natura.

E P I T O M E

præcessit: & ille quidem natura Filius est,
nos verò adoptione.

DE IIS QVAE CONVENIUNT
Christo ratione humanæ naturæ,
quantum ad defectus qui
naturam sequuntur.

D I S T I N C T. Undecimæ
C A P. Vnicum.

Christus non est factus, neque creatus.

2^a 1.

Avgust. 1. lib. de Trin. ita inquit: In prin- cap. 6.
cipio erat Verbum; & verbum caro fa-
ctum est, & omnia per ipsum facta sunt.
Neque dicit omnia, nisi quæ facta sunt, id
est omnem creaturam. Vnde liquidò appa-
ret ipsum factum non esse, per quem omnia
facta sunt. & si factus non est, creatura non
est. Si autem creatura non est, eiusdem cum
patre substantiæ est. Omnis enim substantia
quæ Deus non est, creatura est: & quæ crea-
tura non est, Deus est. Sed si Filius eiusdem
substantiæ nõ est cuius pater, ergo facta sub-
stantia est: & si facta substantia est, non om-
nia per ipsum facta sunt. At omnia per ip-
sum facta sunt, facta ergo substantia nõ est:
sed vna cū patre infecta substantia est. Idẽ lib. cap. 6.
83. Quæst. & Amb. lib. 1. de fid. idẽ affirmat, ca. 9. et
dicens: Arrij hæc fuisse perfidia legitur, vt lib. 6.
Christũ creaturam faceret. Ideo effusa sunt cap. 7.

Arrij perfidia

Arrij viscera, atque crepuit medius, prostratus in faciem ea quibus Christum negauerat, fœda ora pollutus.

Nec ex eo quòd Christus sec. hominem dicitur esse creatura, potest quis progredi sic argumentando: Si sec. quòd homo Christus est creatura, vel rationalis, vel non, vel quæ est Deus, vel non: nitens per hoc probare Christum esse aliquid non diuinum: quia quod ipse est sec. hominem, ipse est. Et ideo si sec. hominem est aliqua substantia nō diuina, est utique aliquid non diuinum. Sed ex tropicis loquutionibus non est recta argumentationis processio. Illa autem loquutio tropica est, qua Christus dicitur creatura, vel simpliciter, vel cum adiunctione.

Dilutio cuiusdã obiectionis.

DE INCOEPTIONE.

D I S T I N C T. Duodecimæ

C A P. Primum.

Christus non incœpit esse.

SI ad personam respicias, confidenter dic hominem illum semper fuisse: Si verò ad naturam hominis, concede eum cœpisse. Aug. sup. Psal. Christus noster etsi fortè homo recens est, tamen est æternus Deus. Alibi verò legitur, quòd puer ille creauit stellas. & Christus dicit se principium,

Z iij

pad. 8.

EPI T O M E

& esse ante Abraham. His ergo atque aliis
authoritatibus in nullo resultantes, dicimus
hominē illū, inquantū homo est, cœpisse: in-
quantū verbum est, semper fuisse. Hic enim
absq; distinctione non est ferenda respōsio.

C A P. *Secundum. Christus ex alio
quàm ex Adam carnem
sumere potuit.*

Quia gratia tantū assumpta est ani-
ma illa & caro à verbo Dei: Ut enim
ait Augusti. In rebus per tempus *Li. 13.*
ortis illa summa gratia est, quòd homo in *de tr.*
personæ unitate coniunctus est Deo. *cap. 19*
Potuit ergo Deus aliam animam & aliam carnem
assumere, & carnem utique aliunde, quàm
de genere Adam. Vnde Aug. lib. 13. de Tri.
ait: Potuit itaq; Deus hominem aliunde sus-
cipere, in quo esset mediator Dei & homi-
num, non de genere illius Adam, qui pecca-
ro suo obligavit genus humanum, sicut ip-
sum quem primò creavit, non de genere ali-
cuius creavit. Poterat ergo vel sic, vel alio
quo vellet modo, creare vnum aliū, de quo
vinceretur victor prioris. Sed melius iudica-
uit, & de ipso quod victum fuerat, genere as-
sumere hominem, per quem hominis vince-
ret inimicū. Et tamē ex Virgine, cuius cōcœ-
ptū Spiritus, nō caro: fides, nō libido præue-
nit, nec interfuit carnis concupiscentia qua

L. 108. a.
Spiritus
fides.

ca. 3

q. 1

cæteri concipiuntur, qui originale trahunt *her. 1.*
peccatum. sed eredendo, non concumben-
do, facta est fœcundata virginitas.

CAP. Tertium. Christus pecca-
re non potuit.

Hic distinctione opus est, vtrum de per-
sona, an de natura agatur. Si enim de
persona agitur, manifestum est q̄ pec-
care non potuit, nec Deus non esse potuit.
Si verò de natura, discutiendum est vtrum
agat de ea vt verbo vnita, an de ea tanquàm
non vnita verbo, & tamen enti, id est an de
ea sec. quòd fuit vnita verbo, an de ea sec.
quòd esse potuit, & non vnita verbo. Non
est enim ambiguum animam illam entem
vnitam verbo peccare non posse. Et est sine
ambiguitate verum, eandem si esset & non
vnita verbo, posse peccare. Nec obstat im-
peccabilitati eius liberum arbitr. quia An- *Christus li-*
geli in gratia confirmati, libero fulgentes *berum ha-*
arbitr. peccare non possunt. Et illud Eccles. *bit arbit.*
ca. 31. Qui potuit transgredi, & non est transgres-
sus, &c. de membris est intelligendum.

*Conuenientiùs assumpsit humanam na-
turam in sexu virili quàm fœmineo.*

q. 11. August. lib. 83. Quæst. Hominis libera-
tio in vtroque sexu debuit apparere. ergo
quia virum oportebat suscipere, qui sexus

honorabilior est, consequens erat & fœmi-
nei sexus liberatio.

DE PERFECTIONIBVS
naturæ humanæ in Christo
ratione vnionis ad
Verbum.

D I S T I N C T. Decimætertiaz
C A P. Primum.

*Christus ab instanti suæ conceptionis
fuit plenus gratia.*

1 P Ræterea sciendum est Christum sec. ho-
minem ab ipsa conceptione recepisse
gratiæ plenitudinem, cui Spiritus datus
est non ad mensuram, in quo plenitudo di-
uinitatis corporaliter habitat. Ita verò ha-
bitat (vt ait August. ad Dard.) quòd omni
2 gratia plenus est. non ita habitat in Sanctis,
vt in nostro capite inest sensus singulis mem-
bris, sed non quantum in capite. (Ibi enim
& visus est, & auditus, & gustus, & olfactus,
& tactus, in cæteris autem solus est tactus.)
Ita in Christo habitat omnis plenitudo di-
uinitatis, quia ille est caput, in quo sunt
omnes sensus. In Sanctis verò quasi solus est
tactus, quibus datus est Spiritus ad mensu-
ram, cum de illius plenitudine acceperunt.
Acceperunt autem de illius plenitudine, non
sec. essentiam, sed sec. similitudinem, quia

nunquam eandem illam essentialiter, sed similem acceperunt gratiam. Profecisse autem sapientia dicitur, non quidem in se, sed in aliis, qui de eius sapientia & gratia proficiebant, dum eis sapientiæ & gratiæ munera sec. processum ætatis magis ac magis patefaciebat, ut dicit Greg. ho. II.

in 2. c.
Lucæ

CAP. Secundum. In Christo fuit gemina sapientia.

It Ambro. lib. de Incarnat. Deus perfectionem suscepit humanæ naturæ, suscepit sensum hominis, sed nõ sensu carnis fuit inflatus. Sensu hominis dixit animã conturbatam, sensu hominis esuriuit & rogavit, sensu hominis profecit, sicut scriptum est, Iesus proficiebat ætate & sapientia & gratia. Quomodo proficiebat sapientia Dei? Profectus ætatis & sapientiæ, non divinæ, sed humanæ naturæ est. & c. His evidenter traditur duos in Christo esse principales sensus, siue geminam sapientiam. Iuxta enim duas naturas duas habet sapientias: Vnam non creatam, sed genitam, quæ ipse est: Alteram non genitam, sed creatam, & per gratiam ei collatam, de qua Esa. Requiescit super eum spiritus sapientiæ & intellectus. & quia erat sapiens sec. animam, sec. Deum verò erat sapiens sapientia increata & æterna, quæ Deus est, & c.

to. 2.
cap. 7.

Matt. 23. 11.

Luc. 2.

cap. II.

*Genitus primus
2. col. duo.
Sensu sapientia
4. Angly.*

E P I T O M E

Sed ex qua causa illius dicti intelligentia, scil. sensus proficiebat humanus, assumenda est? Apertè enim videtur Ambr. innuere, q̄ sec. sensum humanum Christus profecerit: q̄ nec Ecclesia recipit, nec præmissa auctoritas patitur sic intelligi: Sed ita sanè potest accipi, vt quantum ad visum hominum, & sui sensus ostensionem Christus profecisse dicatur. Proficiebat ergo humanus sensus in eo sec. ostensionem, & aliorum hominum opinionem. Ita & illud Esa. quòd patrem ^{cap. 8.} nesciebat puer aut matrem, erit intelligendum: quia ita se habebat & gerebat, ac si agnitionis expers esset.

DE COMPARATIONE
Sapientia Christi ad sapien-
tiam Dei.

D I S T I N C T. Decimæ quartæ
CAP. Vnicum.

*Christus per sapientiam creatam omnia
cognoscit, sed non omnia per
eandem potest.*

Dona Spiritus sancti sine mensura habuit, ergo & sapientiam: omnia ergo sciuit anima illa. Si enim quædam sciuit, & quædam non, tunc non sine mensura scientiam habuit. sed sine mensura scientiam habuit, ergo omnia sciuit. Fulgen- ^{Ioh. 2.}

col. 2. tius etiam in quodam serm. multa inducit, quibus asserit animam illam rerum omnium scientiam habere, vtens authoritate Apost. dicētis, In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Quod etiam ratione probari potest sic: Nihil scit aliquis quod anima eius ignorat: sed Christus sec. omnium concessione omnia scit, ergo anima eius omnia scit. Non est autē ei datū omnia *Christus* posse, quia omnipotentia non fuit capax, si- *non potest* cut omniscientiæ: nec etiam omnipotens, *omnia.* & per hoc Deus putaretur, nec fortē Deus id præstare potuit. Quod autē dicit Ambr. sup. Luc. quia potentiam quam filius Dei naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, est quidem accipiendum de persona, sed non in quantum est Dei, sed hominis.

DE EFFECTIBVS QVO-
rum Christus aliquos assumpsit
cum humana natura, & ali-
quos non assumpsit.

DISTINCT. Decimæquintæ
CAP. Primum.

*Christus assumpsit naturam passibilem
in anima et corpore.*

V^T enim probaretur verum corpus ha-
bere, suscepit defectus corporis, fa-
mem, sitim, & huiusmodi. Et vt veram

*1. rationis.
2. Animæ.*

animam probaretur habere, suscepit animæ defectus, scil. tristitiam, timorem, & dolorem, & huiusmodi. Omnis autem sensus animæ est. Non enim caro sentit, sed anima, utens corpore velut instrumento. Vnde August. sup. Gen. lib. 12. Non corpus sentit, sed anima per corpus, quo velut nuncio, utitur ad confirmandum in seipsa, quod extrinsecus nunciatur, & c. Quædam autem non per corpus, imò etiam sine corpore sentit, ut est timor, & huiusmodi. Sentit ergo anima dolores, sed quosdam per instrumentum corporis, quosdam verò non. Suscepit autem Christus sicut veram naturam hominis, ita & veros defectus hominis, sed non omnes. Assumpsit enim defectus pœnæ, sed non culpæ: nec tamen omnes defectus pœnæ, sed eos omnes quos homini eum assumere expediebat, & suæ dignitati non derogabat. Sicut enim propter hominem factus est homo: ita propter eum hominis defectus suscepit. Suscepit enim de nostro, ut de suo nobis tribueret, ut nostrum tolleret defectum, & c.

CAP. Secundum. Christus non suscepit peccatum, sed neque ignorantiam.

TRADIT' autoritas, quòd Dominus noster in se suscepit omnia infirmitatis nostræ, præter peccatum, quod nisi ac-

= 185. a. l. 21.
187. b.
72. b. l. 25.

Quædam autem
non per corpus
T. August.
L. 21. A.

us.

propter T. August.
ad finem

cipiatur de illis tantum quæ eum sumere
 Heb. 4 pro nobis oportuit, nec dedecuit, falsum esse
 se probatur. Non enim assumpsit ignorantiam
 aliquam, quum sit ignorantia quædam
 (quæ defectus est) nec peccatum est, scilicet
 ignorantia inuincibilis. Nam vincibilis peccatum
 est, si tamen de iis est quæ nobis expedit
 scire. Sunt enim quædam quorum scientia non
 affert, vel ignorantia non impedit salutem. &
 fortè talium rerum ignorantia defectus non est.
 Constat autem in nobis ignorantiam esse atque
 difficultatem volendi vel faciendi bonum, quæ
 ad miseriam nostram pertinent. Vnde August. lib.
 de libe. arbitr. Approbare, inquit, falsa pro
 veris, ut erret inuitus, & resistente atque tor-
 quente dolore carnalis vinculi, non posse
 à libidinosis operibus temperare, non est
 natura instituti hominis, sed pœna damnati.
 Ex qua miseria peccantibus iustissimè
 inflicta, liberat Dei gratia: quia sponte homo
 cadere libero arbitr. potuit, non autem
 surgere. Ad quam miseriam pertinet ignorantia
 & difficultas, quam patitur omnis homo
 ab exordio natiuitatis suæ: nec ab isto malo
 quisquam, nisi gratia Dei liberatur. Ecce
 euidenter hic dicit August. ignorantiam, quæ
 quis inuitus falsa pro veris approbat, &
 difficultatem, quæ non potest quis se à malo
 temperare, ad miseriam

2
 Non vincibilis
 sed vincibilis
 ratio

Ignorantia per
 difficultatem

Erro. 15.

1
 2

nostram pertinere, & pœnam esse hominis. Hæc autem Christus non habuit: non ergo accepit omnes defectus nostræ infirmitatis præter peccatum.

CAP. Tertium. Ignorantia & difficultas ad bonum operandum, non est peccatum.

Sed forsan aliquis dicet illa esse peccatum. Cui obuiat illud quod August. tra-
dere videtur, hoc scil. Deum inculpabi-
liter ante peccatum in exordio conditionis
homini potuisse induere, vt essent ei natura-
lia: ita in lib. Retract. inquit: Ignorantia
& difficultas etiam si essent hominis primor-
dia naturalia, nec sic esset culpandus Deus,
sed laudandus. Sed si hæc homo in princi-
pio naturaliter habuisset, nunquid esset in eo
defectus & pœna? Si defectus vel pœna ei
indita fuisset ante peccatum, iniuste cum eo
agi videretur, si ante culpam sentiret pœ-
nam. Ob hoc sanè dicimus illa non fuisse
defectus vel pœnas, si naturaliter homini in-
fuisent: Sicut non fuit homini ante pecca-
tum nondum gratiam adeptus, defectus siue
pœna, non posse proficere, &c. Hos defe-
ctus non conditionis sue necessitate, sed vo-
luntate miserationis suscepit. Veros quidem
defectus habuit, sicut & nos: sed non eadem
ex causa. Nos enim ex peccato originali hos

Ro. 8. defectus contrahimus, sicut Apost. insinuat
 dicens: Corpus quidem mortuum est pro-
 pter peccatum, id est necessitatem morien-
 di habet in se. Christus autem non ex pec-
 cato huiusmodi habuit defectus, quia sine
 peccato est conceptus & natus, & in terris
 conuersatus. Sed ex sola miserationis vo-
 luntate de nostro in se transtulit infirmi-
 tatem veram, sicut accepit veram carnem,
 quam sine omni infirmitate assumere potuit,
 sicut absque culpa eandem suscepit.

185. b.

C A P. Quartum. Christus veros
 dolores sensit.

cap. 55
 matth. 26. **E**Sa. dicit, Verè languores nostros ipse
 tulit, & dolores nostros ipse portauit.
 & Veritas in Euang. Tristis est anima
 mea vsque ad mortem. Quod exponens
 August. ait: Non vitiis & peccatis, sed hu-
 manis malis, id est doloribus, repleta fuit a-
 nima Christi, quibus ipsa compatitur carni.
 Non enim dolor corporis potest esse sine a-
 nima: dolere autem anima, etiam non do-
 lente corpore, potest.

183. b. p. 6

in mat. 26. to. 8
 in ps. 21. Erubescant, inquit Hierony. qui putant
 Obicchio.
 Saluatorem timuisse mortem, & passionis
 188. a
 pauore dixisse, Transeat à me calix iste. Et
 August. Non verè timebat Dominus pati,
 tertia die resurrecturus, cum arderet Paulus
 dissolui, & esse cum Christo. Non enim for-

tior est miles quàm imperator. Miles enim coronandus gaudet mori, & dominus coronaturus timet mortem? Sed infirmitatem nostram repræsens, pro suis infirmis qui timent mori, hæc dixit, scilicet transeat à me calix iste. Ex quibus videtur, quòd non verè, sed similitudinariè tantùm passus est. Dicendum, quòd afficitur quis interdum timore vel tristitia, ita ut mentis intellectus non inde moueatur à rectitudine, vel à Dei contemplatione: & tunc propassio est. Aliquando verè mouetur & turbatur: & tunc passio est. Ideoque sec. hanc distinctionem aliquando dicitur Christus non verè timuisse, aliquando verè timuisse: quia verum timorem habuit & tristitiam, sed non sec. propassionem, &c.

Dilutio.

*John Cassio
f. 187. b.
188. a. l. 1.*

passio

*Alia ob-
iectio.*

Porro verba Hilar. (quæ difficiliorem adferunt quæstionem) quibus sic ait lib. 10. de Trinita. Unigenitus Deus hominem verum sec. similitudinem hominis nostri, non deficiens à se, hominem assumpsit. In quo quamuis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen passionis dolorem inferrent, ut telum aliquod aquam perforans, vel ignem compungens, vel aera vulnerans: omnes quidem has passiones infert ut perforaret, ut compungat, ut vulneret: sed naturam

suam in hæc passio illata non retinet, dum in natura non est, vel aquam forari, vel pun-
gi ignem, vel aera vulnerari: quamuis natu-
ra teli sit & vulnerare, & compungere, &
perforare. Passus quidem Christus est dum
cæditur, dum suspenditur, dum moritur: sed
in corpus irruens passio, necnon fuit pas-
sio: non tamen passionis naturam exercuit,
dum ei pœnali ministerio pœna defæuit, &
virtus corporis sine sensu pœnæ, vim pœnæ
in se defæuientis excepit, &c.

Sic sunt profectò intelligenda. Secunda
enim ratione dixit dolorem passionis in
Christum non incidisse, & virtutem corpo-
ris Christi sibi excepisse vim pœnæ, sine sen-
su pœnæ: quia doloris causam & meritum
in se non habuit. Quod notat dum ait, Non
habens naturam ad dolendum, cui domine-
tur passio, timor, & tristitia, sicut in nobis,
quibus est necessitas ad hæc.

DE MODO QVO DEFE-
ctus superius expositi Chri-
sto infuerunt.

D I S T I N C T. Decimæ sextæ
CAP. Primum.

*Christus assumpsit necessita-
tem patiendi.*

AA ij

VERUM hanc necessitatem non habuit ex necessitate suae conditionis (quia à peccato immunis) sed ex sola voluntate accepit. Vnde in epist. ad Hebr. autoritas dicit, quòd sicut hominibus aliis & iure & lege naturae statutum est semel mori: ita & Christus eadem necessitate & iure naturae semel oblatuſ est, & non saepe. Nec ideo dicitur iure naturae, quòd ex natura suae conditionis hunc defectum traxerit, qui etiam nobis non prouenit ex natura, sed quòd est prius instituta, sed ex ea peccato vitata. Et ideo dicitur hic defectus naturalis, quia quasi pro natura inoleuit in omnib⁹ diffusus.

CAP. Secundum. Christus de quolibet hominum statu aliquid accepit.

status quatuor
f. 131. b.

Vnt enim quatuor status hominis: Primus ante peccatum, secundus post peccatum, & ante gratiam, tertius sub gratia, quartus in gloria. De primo statu accepit immunitatem peccati. Vnde August. exponens illud Iohan. Qui desursum venit, super omnes est, dicit Christum venisse desursum, id est de altitudine humanae naturae ante peccatum: quia de illa altitudine sumpsit verbum Dei humanam naturam, dum non assumpsit ipsam culpam, cuius assumpsit poenam. Sed poenam assumpsit de secundo statu, & alios defectus. De tertio verò gra-

f. 108. b. l. 10.

tiæ plenitudinem. De quarto, non posse peccare, & Dei perfectam contemplationem. Habuit enim simul & bonâ viæ quædam, & bona patriæ, sicut & quædam mala vitæ.

DE POTENTIIS ET
operationibus naturæ hu-
manæ in Christo.

D I S T I N C T. Decimæseptimæ
C A P. Primum.

In Christo fuit voluntas duplex.

Ambigendum non est in Christo diuer-
sas fuisse voluntates, iuxta duas, natu-
ras, diuinam scil. voluntatem, & hu-
manam. Humana voluntas est affectus ra-
tionis, vel sensualitatis: alius est enim affe-
ctus animæ sec. rationem, alius sec. sensuali-
tatem: vterque tamen dicitur humana vo-
luntas. Affectu enim rationis id volebat
quod voluntas diuina, scil. pati & mori: sed
affectu sensualitatis non volebat, sed refu-
giebat. Vnde Hierony. in illum locum, Spi-
ritus quidem pröptus est, caro autem infir-
ma, ita ait: Hoc contra Euthicianos, qui di-
cunt in Christo tantum vnâ voluntatem:
Hic autem ostendit humanam, quæ propter
infirmitatem carnis recusat passionem: &
diuinam, quæ prompta est perficere dispen-
sationem. Idem asseuerat August. in Psal.

AA iij

*Voluntas aut
humana, aut
diuina.*

Quod ex Euang. manifestissimum esse potest, cum dixit, Non sicut ego volo, sed sicut *matth.* tu. His testimoniis euidenter docetur in 26. Christo duas esse voluntates. Quod quia negauit Macharius archiepiscop. in Constantinopol. syn. condemnatus est.

C A P. Secundum. In Christo nulla fuit concupiscentia carnis contra spiritum.

A It August. Nonnullum est vitium cum *lib. 10.*
 caro concupiscit aduersus spiritum. *in gen.*
 Caro autem dicta est concupiscere, *ad lit.*
 quia hoc sec. ipsam animam agit: sicut ani- *cap. 11.*
 ma per aurem audit, & per oculum videt. *gal. 5.*
 Caro enim nihil nisi per animam concupiscit.
 Sed concupiscere dicitur, cum anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur, habens carnalem delectationem de carne & a carne aduersus delectationem quam spiritus habet. Ipsi autem carnalis concupiscentiae causa non est in anima sola, nec in carne sola, ex utroque enim fit: quia sine utroque delectatio talis non sentitur. Talis ergo rixa, talisque concertatio in anima Christi nullatenus esse potuit, quia carnalis concupiscentia ibi esse nequiuit. Dei etiam voluntas erat, & rationi placebat, ut illud sec. carnem vellet, quatenus veritas humanitatis in eo probaretur.

C A P. Tertium. Christus voluntatem suam conformem habuit voluntati diuinae.

183 b.

Concupiscentia
 72. 3. p. 75.
 185. b.

183 b.

N Ec ideo petiit Christus vt transfiret calix, vt impetraret: quia sciebat Deum illud non facturum: nec illud fieri volebat affectu rationis vel voluntate diuinitatis. Ad quid ergo petiit? Vt membrum formā præberet imminente turbatione, clamandi ad dominū, & subiiciendi voluntatem suam diuinæ voluntati: Vt si pulsante molestia tristenter, pro eiusdem amotione orent: & vt veritas humanitatis in eo probaretur. *f. 211. a. r. 13.*

DE MERITO CHRISTI.

D I S T I N C T. Decimæ octauæ

C A P. Primum.

Christus meruit non solum membris, sed & sibi.

Meruit quidem membris redemptionem à Diabolo, à peccato, à pœna: & regni reserationem: vt amota ignea romphea, liberè pateret introitus. Sed & sibi meruit impassibilitatis & immortalitatis gloriam, sicut ait Apost. Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, & c. propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi, & c. Apertè dicit Apost. Christum propterea exaltatum per impassibilitatis gloriam, quia est humiliatus per passionis obedientiam. Humilitas ergo passionis, meritum fuit

AA iij

exaltationis, & exaltatio præmium humilitatis. Vnde August. in illum loc. ait: Vt Christus resurrectione clarificaretur, prius humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Non solum autem clarificationem corporis sui meruit, sed & impassibilitatem anime. Anima enim ipsius ante mortem erat passibilis, sicut caro mortalis.

C A P. Secundum. Christus in instanti sue conceptionis meruit infinitè.

Non solum hoc meruit Christus, quando patri obediens subiit crucem, sed etiam ab ipsa conceptione, ex quo homo factus est per charitatem & iustitiam & alias virtutes, in quarum plenitudine fuit sec. hominem conditus, sibi tantum meruit, quatum per martyrij tolerantiam. Tanta enim plenitudo charismatum in eo fuit, quod in eis proficere non potuit. & ideo melior ipsius anima fieri non potuit, quam ab initio sue conceptionis extitit: quia proficere in meritis non valuit. Nec etiam beatior fuit in Dei contemplatione, in quo præcipue beatitudo Dei consistit. Vnde Grego. ait: ^{sup. 25} Non habuit omnino Christus iuxta animam ^{c. Exo.} meritum quo potuisset proficere: in membris autem, quæ nos sumus, quotidie proficit. Non ergo meruit plus sibi per crucis

patibulum, quàm à cōceptione meruit per gratiam virtutum. Non ergo profecit sec. animæ meritum, quantum ad virtutem meriti: profecit tamen quantum ad numerum meritorum. Plura enim merita habuit in passione, quàm in cōceptione: sed maioris virtutis non extiterunt in merendo plura, quàm antea fuerant pauciora. Meruit ergo à conceptione non modo gloriam impassibilitatis & immortalitatis corporis, sed etiam animæ impassibilitatem.

C A P. Tertium. Meruit Christus exaltationem sui nominis.

Phi. 2. cō. maxim. **M**eruit etiam sibi donari nomen quod est super omne nomen, scil. honorificentiam quod vocatur Deus. quod datum est illi homini Christo per gratiam, ut dicit August. tametsi Ambr. diuersum sentiat, dicens, illud nomen datum esse Deo donatione naturali, qua etiam naturaliter Pater generando Filio dedit nomē quod est super omne nomen, scil. esse Deum per naturam. Quod tamē nomē Apost. propter passionis obedientiam dicit esse donatum. Sed sec. tropum scripturæ creberrimū accipiendum est, quo dicitur res fieri quando innotescit: quia manifestationem illius nominis dedit ei Deus post resurrectionem: sed illam meruit per obedientiam passionis, & nō no

trouit.

men ipsum. Quo tropo usus est Dominus post resurrectionē, dicēs: Data est mihi ōnis *Mat.*
potestas in cælo & in terra, non quòd *28.*
primò acceperit, sed quam antè habebat, tunc
manifestata est potestas. Potuit tamē & hæc
omnia sine merito habere: quia humanam
naturam ita gloriosam suscipere potuit, sicut
in resurrectione extitit: nomenque suum e-
tiam aliter manifestare potuit: sed homo pas-
sibilis esse non potuit, sicut fuit: & ad illam
gloriam sine merito peruenire. Potuit qui-
dem peruenire ad illam sine merito passio-
nis, sed non sine merito iusticiæ, & charitatis
aliarumque virtutum.

C A P. Quartum. Conuenientius nobis
meruit Christus liberationem à
peccatis per passionem,
quàm alio modo.

AD quid ergo voluit pati & mori, si ei
virtutes ad merendum illa sufficiebant?
Pro te, non pro se. Quomodo pro me?
Ut ipsius passio & mors tibi esset formā &
causa. Formā virtutis & humilitatis, causa
gloriæ & libertatis. Formā, Deo vsque ad
mortem obediendi: & causa tuæ liberatio-
nis ac beatitudinis. Decreuerat enim Deus
in mysterio (vt ait Ambr.) propter primum
peccatum non intromitti hominem in para-
disum, nisi in vno homine tanta existeret

*Passio eius fuit
vniuersa.*

2

Ro.

humilitas, quæ omnibus suis proficere posset. Sicut in primo homine tanta fuit superbia, quæ omnibus suis nocuit. Non est autem inuentus inter homines aliquis quo id posset impleri, nisi Leo de tribu Iuda, qui aperuit librum, & soluit signacula eius, implendo in se omnem iusticiam, id est consummatissimam humilitatem, qua maior esse non potest, &c.

*apocryph. - 5. a.
2. 2. b. 1. - 5. a.
f. 198. a. l. 3.*

DE EFFICACIA ET UTILITATE passionis Christi.

DISTINCT. Decimænonæ
CAP. Primum.

Per Christi passionem iustificamur.

Mors Christi nos iustificat, dū per eam charitas excitatur in cordibus nostris. Dicimur quoque & aliter per mortem Christi iustificari: quia per fidem mortis eius à peccatis mundamur. Vnde Apost. Ro. 3. Iustitia Dei est per fidem Iesu Christi. & itē: Quem Deus proposuit propiciatorem per fidem in sanguine ipsius, id est per fidem passionis. Vt olim aspicientes in serpentem æneum in ligno erectum, à moribus serpentium sanabantur.

CAP. Secundum. *Per passionem Christi a diabolo liberamur.*

fol. 122. b. l. 3. n. 4

E P I T O M E

SI ergo rectæ fidei intuitu in illum respicimus qui pro nobis pependit in ligno, à vinculis diaboli solvimur, id est à peccatis: ita & à diabolo liberamur: vt nec post hanc vitã inueniat quid puniat. Morte quippe sua, vno verissimo sacrificio, quicquid culpæ erat, vnde nos diabolus ad luẽda supplicia detinebat, Christus extinxit: vt in hac vita nobis tentando non præualeat. Nam ait August. In ipso vincuntur inimicę nobis inuisibiles potestates, vbi vincuntur inuisibiles cupiditates: fuso enim sanguine sine culpa, omnium culpã chyrographa deleta sunt: quibus debitores qui in eum credunt, à diabolo antè tenebantur.

*C A P. Tertium. Per Christi mortem
à Sathanae tentationibus
liberamur.*

CHristus diabolum ita extinxit, vt in hac vita tentando nobis non præualeat. Licet enim nos tentet post Christi mortem, quibus modis antè tentabat: nõ tamẽ vincere potest, sicut antè vincebat. Nã Petrus, qui ante Christi mortem voce ancillæ territus negauit, post mortem ante reges & præsides ductus non cessit. Quare? quia fortior, id est Christus, veniens in domũ fortis, id est in corda nostra, vbi diabolus habitabat, alligauit fortem, id est à seductione

fol. 122. b. l. 3.

Luc. 11.

35. 1.

Luc. 22

1. co. 2
o. 26
Ro. 3.
Ro. 3.
1. Ti. 2

compescuit fidelium: vt tentationem, quæ
adhuc ei permittitur, non sequatur seductio.

C A P. *Quartum. Christus ab vtraque
pœna nos liberauit.*

AB æterna quidem, relaxando debitum: *pœna æterna*
à temporali verò penitus nos liberabit *temporalis*
in futuro, quando nouissima mors ini-
mica destruetur. Adhuc enim expectam⁹ re-
dēptionem corporis: sec. animas verò redē-
pti iam sumus ex parte, nō ex toto: à culpa,
non à pœna: nec omnino à culpa. Non enim
ab ea sic redempti sumus, vt non sit, sed vt nō
dominetur. Vnde peccata iustorum ante
aduentum in sustentatione Dei fuisse vsque
ad mortem Christi dicit Apost. ad ostensio-
nem iusticiæ eius in hoc tempore. Ob id ve-
rè dicitur mūdi redemptor, & Dēi homi-
numque mediator.

C A P. *Quintum. Christus solus dicitur
mediator redemptionis inter per-
sonas diuinas.*

DE quo Apost. Vnus mediator Dei &
hominum, homo Christus Iesus, id est
per hominem quasi in medio arbiter
est ad componendā pacem, id est ad recōci-
liandū homines Deo. Hic est arbiter quem
Iob desiderat, Vtinā esset nobis arbiter. Re-

conciliati enim sumus Deo (vt ait Apost.) per mortē Christi. quod sic nō intelligēdum est quasi nos ei sic reconciliauerit Christus, vt inciperet amare quos oderat: sicut reconciliatur inimicus inimico, vt deinde sint amici, qui antē se oderant: sed iam nos diligenti Deo reconciliati sumus, &c. Sed cum peccata delet non solus Filius, sed & Pater & Spiritus sanctus, quorum deletio est ad Deū nostrā reconciliatio, quare solus Filius dicitur mediator? Nam de Patre legitur quod reconciliauit sibi mundum: ait enim Apost. I. COR. 5 Deus enim erat in Christo mundum sibi reconcilians: quum ergo reconciliet, cur non dicitur mediator? Quia nec medius est inter Deum & homines: nec in se habuit illa sacramenta, quorum fide & imitatione iustificamur, id est reconciliamur Deo. Reconciliauit ergo tota Trinit. virtutis vsu, scil. dum peccata delet, sed Filius solus impletione obedientiæ. Vnde & mediator dicitur sec. humanitatem: non enim sec. diuinitatē mediator est inter Deum & Deum, quia tantū vnus est Deus: sed inter Deum & hominem, quasi inter duo extrema.

*Corolairū.
Mediator
est inquan-
tū homo.*

DE POSSIBILITATE AL-
terius modi redemptionis, & de
congruitate mo-
di accepti.

I N T E R. L I B. 192
D I S T I N C T. Vigesima
C A P. Primum.

*Alius fuit Deo possibilis modus re-
dimendi genus humanum,
quàm per passio-
nem Filij.*

DEi enim potentiae cuncta subiacerent,
sed sanandae nostrae miseriae dicimus
conuenientioremodum nullum fuisse
se alium, nec esse oportuisse. Quid enim me-
tes nostras tantum erigit, & ab immortalita-
tis desperatione liberat, quam quod tanti
nos fecit Deus, ut Dei Filius immutabiliter
bonus, in se manens quod erat, & a nobis ac-
cipiens quod non erat, dignatus nostrum ini-
re consortium, mala nostra moriendo perfer-
ret? Est & alia ratio, quia sic iusticia supera-
tur diabolus, & non potentia. Nam quadam
Dei iusticia in potestate diaboli traditum est
genus humanum, peccato primi hominis in-
omnes originaliter transeunte, & illius de-
bito omnes obligante, &c. Ideoque placuit
Deo, ut non poena, sed iusticia vincens, ho-
minem erueret, in quo eum homo imitari
disceret.

C A P. Secundum. *Per passionem Chri-
stus se in hostiam redemptio-
nis obtulit.*

207. b.

Christus sacerdos, idemque & hostia, precium est nostræ reconciliationis, qui se Deo Trinitati obtulit pro omnibus quantum ad precij sufficientiam: sed pro electis tantum, quantum ad efficaciam, quia prædestinatis tantum salutem effecit.

CAP. Tertium. Passio Christi est opus Dei & Iudeorum.

*

Traditus enim legitur Christus à se, à patre, à Iuda, & à Iudeis: sed quatenus à se & à patre, bonum opus erat, quia bona Patris & Filij voluntas: quatenus autem à Iuda & Iudeis, malum fuit opus, quia mala fuit eorum intentio, &c.

DE IIS QUAE AD MORTEM Christi pertinent.

DISTINCT. Vigesima prima
CAP. Primum.

228. b. p. 1.

In Christi morte diuinitas non fuit à carne & anima separata.

obvultus

Verbum ex quo suscepit hominem, id est carnem & animam, nunquam deposuit animam, ut esset anima à verbo separata: sed caro posuit animam quando expiravit, qua redeunte resurrexit. Mors ergo ad tempus carnem & animam separavit, sed neutrum à verbo Dei. *Ambr. tractans illud, Deus meus, ut quid me dereliquisti? ait:*

li. 6. beati Filij.

Leu. 16. Esa.

Lu. 22

Clamat homo separatione diuinitatis mori-
 turus. Nam cum diuinitas mortis libera sit,
 utique mors ibi esse non poterat, nisi vita dis-
 cederet: quia vita diuinitas est. Hic vide-
 tur tradi, quod diuinitas separata sit in mor-
 te ab homine, quæ nisi discessisset, homo ille
 mori non posset. *2* Rursus Athanas. Male- *g. b. u. h. i. o*
 dictus qui totum hominem quem assumpsit *21*
 Dei Filius, denuo assumptum tertia die à
 mortuis resurrexisse non confitetur. Si de-
 nuo assumptus est homo in resurrectione,
 quem assumpserat in incarnatione, deposuit
 ergo eum in morte: separata ergo fuit diui-
 nitas, &c. Quibus respondemus ad primū. *S. d. u. i. o*
 Illam separationem sic accipiendam, sicut in- *19*
 telligitur derelictio verbis illis significata:
 quæ non erat vnionis solutio, sed potestatis
 subtractio, qua potestati persequentium Deus
 ad tempus Christū exposuit. Vnde Ezechius *2. 78. a. l. 2.*
 de Hirco emissario Christum figurante ait:
 In solitudinem, id est in cælum, tempore pas-
 sionis diuinitas abiisse dicitur, non locum
 mutans, sed quodam modo virtutem cohi- *X*
 bens, ut possent impij consummare passio- *a*
 nem. Ad secundum, sciendum dixisse id *2*
 Athanasium contra illorum perfidiam, qui
 Christi resurrectionem negabant, putantes
 morte eum detineri, qui solus inter mortuos
 liber est. Ideo illum maledicit, qui non con-
 fitetur totum hominem denuo assumptū re-

surrexisset. i. Christum animam denuo corpori coniunxisse, & illius duobus denuo cōiunctis in resurrectione verè sec. hominem vixisse, sicut ante mortem.

DE CONSEQUENTI-
bus mortem Christi.]

DISTINCT. Vigesima secundæ
CAP. Primum.

Christus in triduo mortis fuit homo.

Dicimus ergo in morte Christi Deum verè fuisse hominem, & tamè mortuū: & hominem quidem nec mortale, nec immortalē: quia vnitus erat animæ & carni. Alia enim ratione dicitur De⁹ homo, & homo Deus, qua Martinus vel Ioānes. Homo enim dicitur Deus, & è cōuerso, propter susceptionē hominis. i. animæ & carnis. Vnde ^{lib. de Tri. c. 13.} Aug. Talis erat susceptio illa, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Cùm ergo illa susceptio per mortē nō defecerit: sed Deus homini, & homo Deo, sicut antè vnitus erat verè, & tunc Deus erat homo, & è conuerso, quia vnitus animæ & carni: & homo mortuus erat, quia anima à carne diuisa erat. Propter separationem animæ à carne mortuus, sed propter vtriusq; semper secum vnionem homo, &c.

CAP. Secundū. Christus in triduo erat in sepulchro & in inferno homo.

In Io.
tract.
78.

Quia Christus utique verus homo non fuisset, si carnē & animam nō assumpsisset: Sed tamen quia ex quo assumpsisset, neutrū deposuit: sed cū utroque etiam separato, eandem vnionem indefinenter sumit, quam assumendo contraxit. Ideo non incongruē vbiunque animæ vel carni, vel utriusque vultus est, ibi homo esse dicitur. Vnde August. Quis non est derelictus in inferno? Christus. Sed in anima sola quis iacuit in sepulchro? Christus, sed in carne sola: quia in his singulis Christus est, Christum in his omnibus confitemur, & singulis.

CAP. Tertium. Eodem tempore totus erat Christus in inferno, & totus in sepulchro, & vbiq; totus, sed non totum.

lib. 1. dist. 37. cap.
3. f. 73. a.

cōt. feli
cianū.

Augustin. Non dimisit patrem Christus, cum venit in Virginem: vbiq; totus, vbiq; perfectus. Vno ergo eodemque tempore totus erat in inferno, totus in caelo, Nec tamen in sepulchro nec in inferno totū erat, etsi totus. Sicut Christus totus est deus, totus homo, sed non totum: quia nō solum est Deus vel homo, sed & Deus & homo. Totum enim ad naturā refertur, totus autē ad

1
to lū.
to hū.

BB ij

hypostasim : sicut aliud & aliquid ad naturam, alius verò & aliquis ad personam referuntur. Vnde Iohan. Damas. Totus Christus est Deus perfectus, non autem totum Deus est. Non enim solum Deus est, sed & homo & totus homo perfectus: non autem totum homo: Non solum enim homo, sed & Deus. Totum enim naturæ est representatiuum, Totus autem hypostaseos. Sic & huiusmodi.

Totus & totum differunt.

CAP. Quartum. Hæc proprie est concedenda, Filius hominis descendit de celo: sicut ista, Filius Dei crucifixus fuit.

SI enim ad unitatem personæ referatur propositionum dictarum intelligentia, sanè dici potest. Si autem ad distinctionem naturarum, nullatenus concedi debent. Vnde Augu. Vna persona est, Christus Deus & homo. ideo dicitur, Nemo ascendit in celum, nisi qui de celo descendit, &c. Si ergo attendas distinctionem substantiarum, Filius Dei descendit, & Filius hominis crucifixus est. Si verò unitatem personæ, & Filius hominis descendit, & Filius Dei crucifixus est, &c. Hæc de corrigia calceamenti dominici dicta sufficiat, ne ossa regis Idumææ cõsummentur vsque ad cinerem.

Lib. de Trinit. Ioh. 3.

lib. 2. cap. 27.
17. 1. 2.

DE VIRTVTIBVS.

DISTINCT.

Vigesima tertia

CAP.

Vnicum.

Fides recte describitur.

Haecenus
de mysterio
verbi incar
nati, nunc de
virtutibus et

donis qui-
bus suos il
lustrat.

in enc.
c. 9. in
tract. 9
He. II.

Fides est virtus qua creduntur quae non videntur. Quod tamen non de omnibus quae non videntur, accipiendum est: sed

de iis tantum, quae credere (vt ait August.) ad religionem pertinet. Multa enim sunt, quae si Christianus ignoret, nihil metuendum est: quia non ideo a religione deuiat. & alibi di-

cit, Quid enim est fides, nisi credere quod non vides? ideo ait Apostolus: Fides est sub-

stantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium, vel conuictio non apparentium. quia si fides est, ex eo conuincitur & probatur aliqua esse non apparentia, quum fides non sit nisi de non apparentibus.

Substantia autem dicitur, quia illa non apparentia, per fidem subsistunt etiam in nobis modo speranda, & subsistunt in futuro per experientiam. Et ipsa est probatio & conuictio non apparentium: quia si quis de iis dubitet, per fidem probantur, vt adhuc probatur futura resurrectio, quia ita crediderunt Patriarchae & alij sancti. Vel probatio est & certitudo quod sunt aliqua non apparentia. Proprie tamen fides dicitur substantia rerum sperandarum, quia sperandis substat.

Substantia

Differetia
fidei ab aliis
virtutibus.

Summa m. h. f. d. r. 8572

Et quia fundamentum est bonorū, quod nemo mutare potest. Quæ definitio nō improbè dici potest soli fidei convenire, quia fides sola fundamentū dicitur: non quia fides virtus possit esse sine spe & charitate. Vnde August. Fides operans per dilectionem utique sine spe nō potest esse, nec amor sine spe, nec utrunque sine fide. Et fides sine amore nihil prodest: potest tamen credi aliquid quod nō speratur: nihil autem potest sperari, quod nō creditur. Ideoq; credere (quod est actus fidei) naturaliter præcedit sperare. Non q̄ virtus fidei præcedat virtutē spei tēpore vel causa: sed quia actus fidei naturaliter præcedit actum spei: quod etiā quidam concedūt de ipsa virtute fidei, vt naturaliter præcedat spe, non tēpore. Vnde & rectè ea sola dicitur esse fundamentū aliarum virtutū & bonorum operū: non autem est fundamentum charitatis: quia non ipsa charitatis, sed charitas ipsius causa est.

in Enc. c. 8.

Quid arbor fidei

f. 199. a = Summa antipa. m. h. m. a.

C A P. 2. *Fides etsi non apparentium sit, tamen ab habente videri potest.*

QUum ergo credere iubeamur, quia id quod credere iubemur, non possumus videre. ipsam tamen fidē quando est in nobis, videmus in nobis: quia & rerū absentiu præsens est fides: & rerū quæ foris sunt, intus est fides. Vnde Aug. Fidem ipsam videt quisquis in corde suo esse, si credit: vel non esse, si non credit.

Cap.

CAP. 3. Vna est fides.

Accipitur autem fides aliquādo vel pro eo quod creditur, & est virtus: vel pro eo quod creditur, & non est virtus. *Fides ali-*
 tendū tamen est vnam esse fidē. Eph. 4. Vnus *quādo pro*
 dominus, vna fides. siue accipiatur fides pro *habitu, ali*
 eo quo creditur, siue pro eo quod creditur. Nā *quādo pro*
 si pro eo quod creditur, cōstat idē vnū apud *dei capitur*
 oēs credi. vnde & dicitur fides Catholica. i.
 vniuersalis. Si autē p eo quo creditur, ea ra
 tione dicitur vna fides: nō quia sit vna nun e
 ro in oībus, sed genere. i. similitudine. Vnde
 Cap. 2 Aug. li. 13. de Tri. Fides (quam qui habēt Fi
 deles vocātur, & qui nō habēt, Infideles) cōis
 est oībus fidelib⁹: sicut plurib⁹ hoībus facies
 cōis esse dicitur, cū tamē singuli snā habeāt.

Similr.

CAP. 4. Multum interest inter, Credere Deū,
 credere Deo, & credere in Deum.

Credere Deū est credere qd ipse sit de⁹.
 quod etiā mali faciūt. Credere Deo est
 credere vera esse quæ loquitur. quod
 & mali faciunt. Credere in Deū est credēdo
 amare & ei adherere, eiūsq; mēbris incor
 porari. Per hanc fidē iustificatur impius, vt
 deīde ipsa fides incipiat per dilectionē ope
 rari. Ea enim sola opera bona dicenda sunt,
 quæ per dilectionē Dei fiunt: ipsa enim dile
 ctio, opus fidei dicitur. Fides ergo quā demo
 nes & falsi Christiani habent, qualitas mētis

Fides iustificans

Opera bona vera

f. 195. b. BB iij
 199. b. l. l.

est, sed informis, quia sine charitate est. Nam & malos fidem habere sine charitate, Apost. ostendit dicens: Si habuero omnem fidem, ^{I. CO. 13} charitatem autem non habeam, &c.

CAP. Quintum. *Fides informis efficitur formata.*

SI verò quæritur utrū illa informis qualitas, qua malus Christianus vniuersa credit, quæ bonus, accedente charitate remaneat & virtus fiat, an ipsa eliminetur, & alia qualitas incedat quæ virtus sit: Vtrūlibet sine periculo dici potest. Mihi tamē videtur quod illa qualitas quæ prius erat, remaneat, & accessu charitatis virtus fiat.

DE FIDE QVANTVM
ad eius obiectum siue
materiam.

DISTINCT. Vigesimaquarta
CAP. Primum.

Fides est tantum de non visis.

August. mouet quæstionem, & absoluit ita inquit: Quid sibi vult, vt cum factum fuerit credatis? Hęc est laus fidei, si quod creditur non videtur. Nam & Thomas, cui dictū est, Quia vidisti me Thomas, credidisti, nō hoc credidit quod vidit. Cernebat enim & tangebatur carnē viuentem, quam viderat morientē, & Deum credebat in car-

in Iob.
tract.
79.

lib. 1.
de T.
cap.

ne latētem. Credebat ergo mente quod non *Fides im-*
videbat, per hoc quod sensibus corporis ap- *propriè di-*
parebat. Si verò dicūtur credi quæ vidētur, *ēta.*
sicut dicit vnusquisque oculis suis credidisse,
non ipsa est quæ in nobis ædificatur fides:
sed ex rebus quæ videntur, agitur in nobis,
vt ea credantur, quæ non videntur. Et sic di-
cimus Petrum passionis fidem habuisse, non
in eo quod credebat hominem pati, quia
hoc videbat: sed in eo quod credebat Deum
esse qui patiebatur.

CAP. Secundum. *Fides non potest*
esse de eo quod omnino
ignoratur.

Qum enim visio alia sit interior, alia *visio Exterior*
exterior, non est fides de subiectis *Interior*
exteriori visioni: est tamen de iis
quæ visu interiori vtcunque capiuntur. Et
quædam sic capiuntur vt intelligantur, et si
non vt in futuro: quædam autem non, quia
quum fides sit ex auditu, non modo exte-
riori, sed interiori, nō potest esse de eo quod
omnino ignoratur: quæ ipsa ad sensum cor-
poris non pertinet, vt testatur August. dicēs:
lib. 13. de Tri. cap. 2. Quamuis ex auditu fides in nobis sit, non
tamen ad eum sensum corporis pertinet, qui
dicitur auditus, quia non est sonus: nec ad
vllum sensum corporis, quoniam cordis est
res ista, non corporis. Quædam ergo fide

creduntur, quæ intelliguntur naturali ratio-
ne, quædam verò quæ non intelliguntur. vn-
de Proph. Nisi credideritis, non intelligetis. *Esa. 7.*
Quod August. apertè distinguit. Alia sunt,
inquit, quæ nisi intelligamus, non credimus:
Alia, quæ nisi credamus, non intelligemus.
Vnde colligitur non posse sciri & intelligi
credenda quædam, nisi priùs credantur: &
quædam non credi, nisi priùs intelligantur,
& ipsa per fidem ampliùs intelligi. Nec ea
quæ priùs creduntur quàm intelligantur,
penitus ignorantur, quum fides sit ex audi-
tu. Ignorantur tamen ex parte, quia non
sciuntur. Amatur ergo & quod ignoratur,
sed tamen creditur.

*Hactenus
de fide quo
ad essentiã
suã & ob-
iectum, nũc
de ea quoad
subiectum
sive creden-
tes.*

DE FIDEI VIRTUTE
& efficacia.

DISTINCT. Vigesimaquintæ
CAP. Primum.

Sine fide Mediatoris nunquam fuit salus.

Illis enim qui præcesserunt Christi aduen-
tum, & qui sequuntur, videtur profecisse
fides sec. temporis processum: sicut pro-
fecit cognitio. Fides quippe magna dici-
tur cognitione & articulorum quantitate,
vel constantia & deuotione. Est tamen
quædam fidei mensura, sine qua nunquam
potuit esse salus. Vnde Apost. Oportet ac- *heb. 11*

*Fides quæ
magis.*

cedentem credere quia Deus est, & quia remunerator est sperantium in se. ita profecto quod sine fide mediatoris nullum hominem vel antè vel post fuisse saluum, Sanctorum

f. 190 a 13.

Epist.

157.

authoritates contestantur. Vnde August. ad Optatum, Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem, siue maioris, siue minoris ætatis, liberari à contagione mortis, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per vnum mediatorem Dei & hominum, Iesum Christum: cuius hominis eiusque Dei saluberrima fide etiam illi iusti salui facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carnem venturam. Eadem enim fides est & illorum & nostra, &c. Idem attestatur Greg. sup. Ezechiel.

CA P. Secundum. Ante & post Christi aduentum fides Christi fuit differenter reuelata maioribus & simplicibus.

Quid ergo diceretur de illis simplicibus, quibus non erat reuelatum mysterium incarnationis, qui piè credebant quod eis traditum fuit? Dicitur potest nullum fuisse iustum vel saluum, cui non esset facta reuelatio, vel distincta, vel velata, vel in aperto, vel in mysterio. Distincta, ut Abrahamæ & Moyfi aliisque maioribus, qui distinctionem articulorum habebant. Velata, ut simplicibus, quibus reuelatum erat

ea esse credenda, quæ credebant illi maiores, & docebant, sed eorum distinctionem apertam non habebant. Sicut & in Ecclesia aliqui minus capaces sunt, qui articulos symboli distinguere & assignare non valent: omnia tamen credunt quæ in symbolo continentur. Credunt enim quæ ignorant, habentes fidem velatam in mysterio: ita & nunc minus capaces ex reuelatione sibi facta maioribus credendo inhærebant, quibus fidem suam quasi committebant. Vnde Iob, ^{cap. 1.} Boves arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos. Simples & minores, sunt asinæ pascentes iuxta boues, quia humilitate maioribus adhærendo, in mysterio credebant, quæ & illi in mysterio docebant, qualis fortè fuit vidua Sareptana. Sufficiebat enim illis credere aliquos articulos de incarnatione Christi venturi. Et sic sanè dici potest Centurionem Cornelium habuisse fidem incarnationis ex reuelatione: sed an facta vel futura esset ignorauit. Deum enim vnum credebat, sed filium eius nesciebat incarnatum: ad quem vt sic crederet missus est Petrus.

CAP. Tertium. Fides, spes, charitas,
& operatio, quadam æqualitate commensurantur.

art. 10.

Folio 224
a

* **G**regorius, Fidem, spem, charitatem, atque operationem dum in hac vita viuimus, ~~æquales sibi~~ esse apud nos inuenimus: quoniam quantum credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum de spe præsumimus. Quisque enim fidelis tantum credit, quantum sperat & amat: & tantum operatur, quantum credit, & amat, & sperat. Sed tamen maior spe & fide charitas dicitur: quia cum ad Dei speciem peruenitur, spes & fides transeunt, sed charitas permanet. & quia charitas mater est omnium virtutū: quæ non ideo post fidem & spem ponitur, quæ ex eis oriatur, sed quia post illa remanebit aucta: Charitas enim nunquam excidit. Præmissa autem æqualitas proprie sec. interiorum actuum intentionem consideranda est. Huic tamen quod & hic & superius dictum est, scil. quod charitas non est ex fide & spe, sed è conuerso, obuiare videtur quod ait Apost. Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Quod exponens August. cor accipit pro intellectu, & conscientiam pro spe. Non ergo charitas fidem & spem, sed fides & spes charitatem præcedere videntur. Hoc ergo ea ratione traditum intellige, non quod fides & spes causa vel tempore charitatem, omnium bonorū matrem, præcedant: sed quia charitas sine illis in aliquo

2 260. a.

Charitas ob duas
rationes maior.
fide et spe dicitur

obuiatio.

Saluio
195. d. 110.

195. d. 110.
Vltima.

esse non potest, sed illa sine charitate possunt esse : quamuis non sit pia fides vel spes sine charitate. Ergo ex fide & spe procedere dicitur charitas, quia nulli prouenit sine istis.

D E S P E.

D I S T I N C T. Vigesima sexta

C A P. Primum.

Spes rectè definitur.

E S T autem Spes, virtus qua spiritualia & æterna bona sperantur, id est cum fiducia expectantur. Est enim spes certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia & meritis præcedentibus, vel ipsam spem (quam natura præit charitas) vel rem speratam, id est beatitudinem æternam. Sine meritis enim aliquid sperare, non spes, sed præsumptio dici potest.

C A P. Secundum. *Spes est de inuisibilibus.*

Sicut verò fides, ita & spes est de inuisibilibus. vnde August. Fidem appellamus earum rerum quæ non videntur. De spe quoque dicitur, Spes quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat?

*in En-
chirid.
cap. 8.*

Ro. 8.

C A P. Tertium. *Distinguitur fides à spe.*

Distinguitur tamen fides à spe, sicut vocabulo, ita & rationali differentia. Est enim fides malarum rerum & bonarum: quia & bona creduntur & mala, & hoc fide bona, & non mala. Est etiam fides rerum præteritarum, & præsentium, & futurarum. Credimus enim mortem Christi, quæ præterit: credimus sessionem, quæ nunc est: credimus venturum ad iudicandum, quod futurum est. Item fides est futurarum rerum, & alienarum. Nam & se quisque credit cœpisse, nec fuisse utique sempiternum: & alia atque alia non modo de aliis hominibus, multa quæ ad religionem pertinent, verum etiam de Angelis credimus. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibentur.

C A P. Quartum. In Christo nec fides fuit, nec spes.

Quibusdam non indoctè videtur fidem virtutem, & spem in Christo non fuisse, sicut in sanctis iam beatificatis vel in Angelis non sunt. Et tamen Sancti credunt & sperant resurrectionem futuram, & Angeli eandem credunt: nec tamen fides vel spes virtus in eis est, quia & Deo per speciem cõtemp-lado fruuntur, & in Dei verbo futuram resurrectionem & iudicium clarissimè respiciunt. Si enim quia credunt resurrectionem futuram, ideo verum

Redit ad
23. dist. su-
perius de
Christo a-
gitatam.

est eos fidem habere, ergo ea consummata post iudicium & fidem similiter habere dicentur, qui credent eam præteritam. Sed sicut tunc credent, nec tamen fidem quæ fideles facit, habebunt: quia non credent absque scientia, quæ non erit ænigmatica, sed per speciem: ita & modo credunt & sperant resurrectionem: nec tamen fidē habent, quia credēdo cognoscunt. Itā & Christus, in quo bona patriæ fuerūt, credidit quidem & speravit resurrectionem tertia die futuram, pro qua & patrem oravit: nec tamen fidem & spem virtutem habuit, quia non ænigmati-
 cam & specularē, sed clarissimam de ea cognitionem habuit: quia non perfectiūs cognouit præteritam, quàm intellexit futuram. Speravit tamen Christus, sicut in Psal. ait, In te domine speravi. De antiquis verò patribus, qui apud inferos vsque ad passionem tenebantur, non incongruè dici potest, quòd fidem & spem virtutem habuerunt: quia credebant & sperabant se visuros Deum per speciem, qualiter tunc eum non videbant.

DE CHARITATE.

De charitate quātum ad ei⁹ essentiā & definitionem.

DISTINCT. Vigesima septimæ
 CAP. Primum.

Christus habuit summam charitatem.

MAior charitas in Christo esse non potuit, qui ex charitate eximia animam posuit pro amicis & inimicis: habuit enim in corde charitatem, quam opere nobis exhibuit, vt exhibitionis forma nos ad diligendum instrueret.

C A P. Secundum. Charitas recte definitur.

Charitas est dilectio qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum vel in Deo. Hæc habet duo mandata: Vnum pertinens ad dilectionem Dei, quod est maximum in lege mandatum: Et alterum pertinens ad diligendum proximum, illi simile, vt patet Deut. 6.

matth.
22.

C A P. Tertium. Eadem dilectione diligitur Deus & proximus.

AVgust. sic dicit: Iohannes ait, Non potest Deum diligere quem non videt, qui fratrem quem videt, nõ diligit. Sed si eum quem videt humano visu, spiritali charitate diligeret, videret Deum, qui est ipsa charitas, visu interiori, quo videri potest. Qui ergo fratrem quem videt, non diligit, Deum, qui est dilectio, qua caret qui fratrem nõ diligit, quomodo potest diligere? Ex vna enim eademq; charitate Deum proximumq; diligimus: sed Deum propter Deum, nos vero

CC

*V. sup.
m. b. r. i. a. r.*

& proximum propter Deum. Et si enim una est charitas, duo tamen sunt precepta: & hoc propter diuersa dilecta, vel propter duos motus, qui in mente geruntur, dum Deus diligitur & proximus. Regula autem dilectionis (ait August.) diuinitus constituta est, vt Deum propter se ex toto corde, & proximum diligas sicut teipsum, id est ad quod & propter quod teipsum diligere debes.

li. 1. de doctr. Chri. cap. 22.

Ro. 13 gal. 5

CAP. Quartum. Preceptum de dilectione Dei in hac via penitus impleri non potest.

lib. 4. de civ. 260. a
3. f. 301. b. 1. 17

ad imp. inf. 143. b. 1. 17
mach. 201. b.

NAm ex parte diligimus, sicut ex parte cognoscimus. in futuro autem implebitur ex toto. Vnde Aug. Cum adhuc est aliquid carnalis concupiscentie, non omnimodo ex tota anima diligitur Deus. Caro autem non dicitur concupiscere, nisi quia anima carnaliter concupiscit. Cum autem venerit quod perfectum est, implebitur in ea plenitudine preceptum illud charitatis, Diliges dominum deum tuum ex toto corde. Cum autem impleri non possit in hac vita ista perfectio, precipitur tamen: quia non recte curritur, si quod currendum est nesciatur. quomodo autem sciretur, si nullis preceptis ostenderetur? Impletur autem ex parte, id est sec. perfectionem viae. Alia est enim perfectio currentis, alia peruenientis.

li. 1. de doctr. Chri. cap. 2

li. 1. de doctr. Chri. cap.

Viv. 260. a
Imp. 143. b.

dāda erāt, scil. vt diligere nos vel corpus nostrum : præcipitur autem Deus diligere & proximus. Vt autem quisque se diligat, præcepto non est opus. Quantumlibet enim homo excidat à veritate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui : quia nemo unquam carnem suam odio habuit. Nam viri iusti qui corpus suum cruciant, non corpus, sed corruptiones eius & pondus oderunt. Ideo speciale de hoc præceptum dandum non erat. Et ad hunc sensum tradit August. quòd ex præcepto non tenemur diligere nosmetipsos, vel corpus nostrum : quia nulla præcepta erant danda specialia & diuisa.

*dilectio sui
vt corporis sui*

*159. b. 1
201. b. 10
Matth. 3. a.
Gal. 5. r.
Rom. 8. r.
201. 7.
202. 17.*

CAP. Secundum. In præcepto dilectionis continetur dilectio Angelorum & Christi, quatenus homo est.

angelus

Manifestum ergo præcepto dilectionis lib. 10. & proximi, etiam sanctos Angelos de continentur, à quibus tanta nobis misericordiae impenduntur officia. Ex quo & Christus Dominus proximum se nostrum dici voluit, vt in parabola saucij ostendit. & in prophete. Quasi proximum & quasi fratrem nostrum sic complacebam. Eum enim proximum intelligimus, cui vel exhibendum est officium misericordiae si indiget. Sed quia excellentior ac supra naturam nostram est

*proximus
quis*

*Non est dilectio dei a proximi
dilectio in se distincta*

202. a. l. 5.

cont.

*li. 1. d.
doctr.
Chri.
cap. 2.*

diuina substãtia, præceptum dilectionis Dei à proximi dilectione distinctum est. Ideoque licet Deus nobis omnia impendat beneficia: non tamen nomine proximi includitur in illo præcepto, quem non sicut nos diligere debemus, sed plus quàm nos, toto corde & anima. Christum verò in quantum homo est, sicut nos diligere debemus: eiusque sec. hominem dilectio illo continetur mandato. quem & sec. hominem magis quàm nos, sed non quàm Deum, debemus diligere: quia in quantum est homo, minor est Deo.

DE ORDINE DILIGENDI
respectu diligendorum.

D I S T I N C T. Vigesima nonæ
CAP. Primum.

Ordo in diligendis est obseruandus.

cant. 2.
li. 1. de doctr. Chri. cap. 27
Quia dicit Sponsa, Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem. Ordinem autem diligendi August. insinuat dicēs, Ipse est qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat, quod non est diligendum, aut non diligat, quod diligendum est, aut æquè diligat, quod minus vel ampliùs diligendum est. Omnis peccator, in quantum peccator est, non est diligendus. Et omnis homo, in quantum homo, diligendus est propter Deum,

CC iij

Deus vero propter seipsum: & Deus, propter se
 4
 3
 omni homini diligendus amplius est: & am-
 plius quisque debet Deum diligere, quam seipsum.
 Item amplius diligendus est homo, quam cor-
 pus nostrum: quia propter Deum omnia ista
 diligenda sunt: & potest nobiscum Deo homo
 perfrui, quod non potest corpus nostrum: quia
 corpus per animam viuit, qua fruimur Deo.
 In qua enumeratione diligendorum prius
 ponitur quod supra nos est: secundum, quod
 nos sumus: tertium, quod iuxta nos est: quar-
 tum, quod infra nos. ubi ordo diligendi insi-
 nuari videtur ex ratione enumerationis.

C A P. Secundum. Non omnes pari affectu
 & effectu diligendi sunt proximi.

Q Vidam enim tradere videntur, pari
 affectu omnes diligendi sint, sed in ef-
 fectu. i. exhibitione obsequij, di-
 stinctio obseruanda est. vnde Aug. Omnes ho-
 mines æquè sunt diligendi: sed cum omnibus
 prodesse non possis, iis potissimum consulen-
 dum est, qui pro locorum & temporum vel qua-
 rumlibet rerum opportunitatibus, constructiue tibi
 quasi quadam sorte iunguntur. Pro sorte enim
 habendum est, quo quisque tibi colligatius ad-
 hæret: ex quo legis illi potius dandum esse.
 Quibus obuiat illud præceptum legis de dili-
 gendis parentibus, Honora patrem tuum & ma-
 trem tuam. Vt quid enim specialiter illud præ-

li. 8. de
 Trini
 cap. 8.
 su. illu
 cant. 1
 Intro
 me,
 76.

li. 1. de
 doctri.
 Chri.
 cap. 28

Deut. 5

ciperetur de parētibus, nisi maiori dilectio-
 ne essent diligēdi? Sed hoc illi dicūt referen-
 dum ad exteriorem exhibitionē, in qua prę-
 ponendi sunt parētes. vnde, honora dixit, nō,
 dilige. Quorum etiā nonnulli tradūt affectu
 charitatis tantum proximos esse diligendos,
 quātum nos ipsos diligimus. quod cōfirmant
 auctoritate Aug. dicētis, quod incōparabili-
 ter plus Deo quā nobis impēdere, fratri ve-
 rō quātum nobis, debemus. Verū quia
 inordinata est: quod in primo est, ponūt ter-
 tium vel quartū. Primō Deus diligēdus est: /
 Secūdo, parētes: inde filij, pōst domestici, qui 2. 7. 4.
 si boni sunt, malis filiis pręponēdi sunt. Se-
 cundum hoc in Euā. ad cuiusq; dilectionem
 propriū ponit, Diliges dominū deum tuum
 ex toto corde tuo, & ex omnib; viribus tuis:
 & proximū tuū sicut te ipsum, & inimicos nō
 ex tota virtute, nec sicut te ipsum, sed simpli-
 citer: Sufficit enim quod diligimus, & non
 odio habemus.) ordinē diligendi sec. affectū
 magis quā sec. effectum diligēter intuenti-
 bus explicare vidētur. Nō indoctē alij dicūt
 nō modo in exhibitione operis, sed etiam in
 affectu charitatis ordinem differentem esse
 statutū: vt ante omnia diligam; Deū, secūdo 1. 2.
 nos, tertio parētes, quartō filios vel fratres, & 3. 4. 5.
 huiusmodi, postea domesticos, deinde iumi-
 cos. Quod verō Aug. dicit pariter oēs dili-

gendos, & pari dilectione omnibus vitam exoptandam, ita accipi potest, ut paritas non ad affectum referatur, sed ad bonum quod eis optatur: quia charitate omnibus optare debemus, ut paria bona mereantur. sicut Apost. dicit: Volo omnes homines esse sicut me. Optanda est enim minoribus perfectio ^{1. co. 7.} maiorum, ut fiant ipsi perfecti, & sic parem mereantur beatitudinem: vel pari dilectione, id est eadem dilectione, omnes diligendi sunt. Item quod ait, Ut tantum diligamus fratres, quantum nos, ita intelligi potest, id est ad tantum bonum diligamus fratres, ad quantum nos: ut tantum eis bonum optemus in æternitate, quantum nobis, etsi non tanto affectu. Vel ibi, quantum, similitudinis est, non quantitatis.

Quest. An extranei boni sint magis diligendi intraneis malis.

Solet etiam quæri: Si parentes nostri mali sint, an magis vel minus diligendi sint aliis bonis, hac ratione nobis non coniunctis. Videtur enim quod boni sint magis diligendi, quia nobis sunt coniuncti corde, glutino charitatis. Sãctior est enim copula cordium, quam corporum. Vnde Beda de illis verbis Domini, Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbũ Dei faciũt: Non iniuriosẽ negligit matrẽ: nec mater negatur, quæ etiã de

magis

Luc. 8.

cruce cognoscitur: sed religiosiores monstratur copulæ mentiam, quàm corporum. Veruntamen latebrosa quæstio est hæc, nec à nobis plenè absoluenda properatibus ad alia.

C A P. Tertium. *Non tenemur inimicos nostros tantum diligere, quantum nos ipsos,*
ex Ambr.

Monemur enim ex verbis illis Ambr. quibus inimicos ex tota virtute, non sicut teipsum, iubet diligere, sed simpliciter. Sufficit enim quòd diligimus, & nò odio habemus. Quod non ita accipiendum est, quasi tibi sufficiat diligere inimicum, & non sicut teipsum, quia omnes & amicos & inimicos sicut teipsum diligere debes: sed sufficit si omnes eos minus diligimus, quàm alios proximos. Diligamus ergo inimicos lucrâdos regno Dei, & odio habeamus propinquos, si impediunt nos à regno Dei, & in omnibus communiter naturam diligamus, quam Deus fecit.

C A P. Quartum. *Charitas augeri potest.*

Sciendum quoque diuersos esse gradus charitatis. Est enim charitas incipiens, proficiens, perfecta, perfectior, perfectif sima. Vnde Aug. Perfecta charitas hæc est,

203 a. l. 10
204. v. p. 19.
Matth. 5. f. 44.

Gradus charitatis

et gradus
1. 2
1. 2 3.

vt quis paratus sit pro fratrib⁹ mori. Sed nūc
 mox vt nascitur, iā prorsus perfecta est? Imò.
 vt perficiatur, nascitur: cū fuerit nata, nu-
 tritur: cū fuerit nutrita, roboratur: cū fue-
 rit roborata, perficitur: cū ad perfectionē
 venerit, dicit, Cupio dissolui, &c. *Quem* *Phi. 2.*
 progressum charitatis etiam Veritas commē-
 dat, dicens: Maiorem hac dilectionem ne- *Iob. 15.*
 mo habet, quā vt animā suam ponat quis
 pro amicis suis. Quod utique dictum est de
 opere dilectionis, quia maior dilectionis af-
 fectus non est, quā ponere animam pro
 aliis. Necte moueat quod ait, pro amicis:
 qui enim ponit pro amicis animam, ponit &
 pro inimicis, ad hoc vt fiant amici.

*Superiori
 dist. demō-
 stratum est
 de ordine
 charitatis
 sec. quadru-
 plicē modō
 dilectionis,
 nūc de ordi-
 ne charita-
 tis sec. quā
 titatē me-
 riti.*

DE CHARITATE QUAN-
 tūm ad meriti perfectionem.

D I S T I N C T. Trigesimæ

C A P. Vnicum.

*Magis meritorium est diligere amicos,
 quā inimicos.*

Hic solet quæri, quod potius sit plu-
 risque meriti, diligere amicos, quā
 inimicos. Sed hæc comparatio impli-
 cita est. Si enim conferatur dilectio amico-
 rum tantūm, dilectioni amicorum & etiam
 inimicorum, perspicua est absolutio. Sed si

in aliquo vno homine, qui diligit simul amicum & inimicum, quid horum potius sit quærat, obscura est responsio: quia de mentis motu id agitur, de quo nobis non est facile iudicium, an vnus & idem motus sit erga amicum & inimicum, sed erga amicum intensior: an duo: vnus erga inimicum, qui est difficilior: alter erga amicum, qui est feruentior. Nec incongruè putatur melior qui est feruentior. Vel si vnus idemque est, inde potior, vbi ardentior est, non improbè estimatur. *Aug.* tamen sentire videtur, maius esse diligere inimicum, quàm amicum: quia diligere inimicos dicit esse perfectorum, & benefacere eis: neque hoc à tanta multitudine impleri, quanta in oratione dominica exauditur, cum dicitur, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos, &c. Sed dicendum ibi comparationem factam inter dilectionem, qua diligitur tantum amicus, & dilectionem, qua amicus & inimicus.

*motus.**Obiectio.**Dilutio.*

DE CHARITATE QUANTUM
ad durationem.

DISTINCT. Trigesimæ primæ
CAP. Primum.

Charitas via potest deperdi. f. 201. b. l. 15

Illud quoque non prætereundum, quod quidam asserunt charitatem semel habitam ab aliquo non posse excidere, nul-

lumque damnandum hanc aliquando habere. Ait enim Apost. Charitas nunquam excidit. Augu. etiam inquit, Charitas quæ de- I. co. 13
feri potest, nunquam vera fuit. Item charitas ad Iul.
est fons proprius & singularis bonorum, cui com. de
non communicat alienus: alieni autem sunt pœni.

Math 25 A

1. omnes, qui sunt audituri, Non noui uos. Sed dist. 2.

quod Apost. ait, Charitas nunquam excidit, nullatenus pro illis facit: dignitatem enim charitatis ostendens, dicit eam non excidere, quia hic & in futuro erit: sed fides, spēs, &

2. scientia euacuabuntur. Item quod dicitur cha-

ritas nunquam fuisse vera quæ deseritur, non ad essentiam charitatis refertur, sed ad efficiētiam: quia non efficit charitas quæ deseritur, hominem verè beatum, nec perducit ad verum bonum. Huic etiam fonti alieni, id est damnandi, non communicant, scil.

3. in fine, quia non perseverant. Potest tamen hoc & cætera quæ de charitate dicta sunt, de perfecta intelligi, quam soli perfecti habent, quæ semel habita non amittitur. Exordia verò charitatis aliquando crescunt, aliquando deficiunt. Sunt enim virtutis exordia, & profectus, & prouectio: quos gradus ille discernit, qui parabolam illam intelligit: Sic est regnum Dei, quemadmodum si

Math 13. 24

iacet homo semen in terram, & dormiat, & exurgat semen, & germinet, & crescat. Si ergo perfecta charitas sic est radicata, ut

amitti nequeat, incipiens tamen & prouecta
amitti potest, & sæpe amittitur: sed dū habe-
tur, nō fuit habentē criminaliter peccare.

C A P. Secundum. *Charitas & scien-
tia scilicet essentiam in patria reman-
ent, non autem fides
& spes.*

ADuertendum etiam, quomodo fides,
spes, & scientia dicantur euacuari, quia
ex parte sunt, & non charitas, quum &
ipsa ex parte sit. Ex parte enim, id est imper-
fectē, diligimus: sicut ex parte scimus, vt ait
Esichius sup. Leuit. Cū ergo omne quod
ex parte est, euacuetur, cur charitas excipi-
tur, quæ dicitur nunquam excidere? Chari-
tas etiam ex parte est, vt sæpe sancti docent:
quia ex parte nunc diligim⁹. & ideo ipsa eua-
cuabitur, in quantū ex parte est: quia tolle-
tur imperfectio. & addetur perfectio: rema-
nebitq; ipsa aucta, & actus eius, & modus di-
ligēdi, vt diligas Deū propter se toto corde,
& proximū tuū sicut teipsum: sed eliminabi-
tur imperfectio mod⁹. Fides verò & spes
penitus euacuabūtur. Scientia verò secundū
actum & modum suum qui nunc est, non se-
cūdum sui essentiam tolletur. Ipsa enim vir-
tus scientiæ remanebit, sed alium tenebit v-
sum & modum.

3.
Grātia
= 11. b.

C A P. 3. *Christus præscriptum ordinem charitatis habuit, sec. modum patriæ, & non viæ.*

7 192. b. **T**Ametsi Christus omnē hominem ut se ipsum dilexerit, nec tamen omnes salui facti sunt: non est tamen ignorandū in eo fuisse charitatē iuxta modū patriæ nō viæ, eūq; ordinē diligēdi impleſſe, qui serueatur in patria, nō in via. Quenim in patria sunt, adeo dei iusticię addicti sunt, ut nihil eis placeat, nisi quod Deo placet: & per hoc tantū salutem illorū diligunt & volunt, quos Deus saluari vult, eosque solos sicut se diligunt. Ita Christus electos tantū sicut se dilexit, eorūque salutem optauit.

D E C H A R I T A T E D E I
qua diligit homines.

D I S T I N C T. Trigesimæ secundæ

C A P. Vnicum.

Deus in dilectione sua, tametsi sit immutabilis, vnum tamen altero magis diligit.

AVg. Incomprehensibilis est dilectio dei atque immutabilis, qua Deus in vnoquoque nostrum amat quod fecit, sicut & odit quod fecimus. Ideoque cum sit immutabilis, non intenditur, neque remittitur, tametsi hoc magis quàm illud diligere dica-

tur. Quod enim rationales creaturas aliquas magis vel minus diligere dicitur, non mutabilitatem charitatis eius significat: sed quod alios ad maiora bona, alios ad minora dilexit: alios ad meliores usus, alios ad minus bonos. Consideratur enim duobus modis dilectio Dei, secundum essentiam, & secundum efficientiam. Non recipit magis vel minus secundum essentiam, sed tantum secundum efficientiam: ut magis dilecti dicantur, quibus ex dilectione ab æterno maius bonum præparavit, & in tempore tribuit: & minus dilecti, quibus non tantum. Inde est etiam quod aliqui quando conuertuntur & iustificantur, tunc dicuntur incipere diligere à Deo. non quod Deus noua dilectione possit quenkum diligere (qui sempiterna dilectione diligit) sed quia æternæ Dei dilectionis incipiunt sortiri effectum, scilicet gratiam vel gloriam. Vnde Augustin.

li. 5. de Trini. cap. 16 Absit ut Deus temporaliter aliquem diligat, quasi noua dilectione quæ in ipso antè non erat, apud quem nec præterita transierunt, & futura iam facta sunt. Itaque omnes sanctos ante mundi constitutionem dilexit, sicut & prædestinavit.

*dilectio dei nō
si de se ipso
modo.*

*Charitas
Dei nō re-
cipit magis
nec minus.*

*Deus non
incipit dili-
gere.*

C A P. Secundum. Reperi non di-
cuntur à Deo
diligere.

DE reprobis verò, qui præparati non sunt ad vitam, sed ad mortem, simpliciter concedendum est, quòd ab ætèro illos habuit odio, id est reprobavit, sicut legitur: Iacob dilexi, Esau autè odio habui. *Mals*
Sed non est simpliciter dicendum, quòd dilexit, ne prædestinati intelligantur: sed cù adiectione concedatur, dilexit eos, in quantum opus eius futuri erant, id est quos & quales ipse eos erat facturus.

DE QUATUOR VIRTUTIBUS Cardinalibus.

DISTINCT. Trigesimæ tertie
CAP. Primum.

Quatuor sunt virtutes Cardinales.

Post prædicta, scilicet de virtutibus theologis, de quatuor virtutibus, quæ Principales siue Cardinales vocantur, discernendū est: quæ sunt, Iusticia, Fortitudo, *Lib. 18* Temperantia, Prudentia, de quibus ait August. *de Tri. cap. 9.*
1. Iusticia est in subveniendis miseris, Prudentia in præcauendis insidiis, Fortitudo in perferendis molestiis, Temperantia in coercendis delectationibus pravis. Quæ virtutes Cardinales dicuntur (vt ait Hieron.) quibus in hac mortalitate, & post ad æternam vitam peruenitur: quæ in Christo plenissimè fuerunt & sunt. De cuius plenitudine nos accè-

pimus. In quo habuerunt usus eosdem, quos
in patria habent, & quosdam etiam viae.

C A P. *secundum. Virtutes Cardina-*
les remanebunt in patria.

Quibusdam visum est tres earum esse
defituras, scilicet prudentiam, for-
titudinem, & temperantiam. Iusticia autem
immortalis est, & magis tunc perficietur in no-
bis, quam esse cessabit, quum beatè viuemus
contemplatione diuinæ naturæ, quæ om-
nes naturas creauit & instituit. Cui regni
subditum esse iusticiæ est. Fortassis & a-
liæ tres virtutes, prudentia sine vllō iam pe-
riculo erroris, fortitudo sine molestia tole-
randorum malorum, temperantia sine repu-
gnatione libidinum, erunt in illa felicitate:
vt prudentiæ ibi sit, nullum bonum præpo-
nere Deo vel æquare: fortitudinis, ei firmis-
sime adhærere: temperantiæ, nullo defectu no-
xio delectari. Quod verò nunc agit iusticia
in subueniendo miseris, quod prudentia in
precauendis insidiis, quod fortitudo in per-
ferendis molestiis, quod temperantia in co-
ercendis prauis delectationibus, non erit ibi
omnino, vbi nihil mali erit. Ecce hic aperte
ait Aug. quod prædictæ virtutes erunt in fu-
turo: sed alios tunc habebunt usus, quam mo-
do. Cui Beda assentit in Exod.

DD

DE SEPTEM DONIS

Spiritus sancti.

DISTINCT. Trigesimæ quartæ

CAP. Primum.

*Dona Spiritus sancti sunt virtutes, nec
in patria sunt desitura.*

HÆc septem dona virtutes esse, nec in futuro desitura Ambr. ostendit, ea se-^{li. 1. de}ptem fore virtutes dicens, & in ange-^{Spirit.}lis abundantissimè esse, sic: Ciuitas Dei, illa ^{san. ca.}Hierusalem cælestis, non meatu alicuius flu-^{10. 6.}uij terrestris abluitur, sed ex vitæ fontè pro-^{ult.}cedens Spiritus san. cuius nos breui satiamur haustu, in illis cælestibus spiritibus redūdantius videtur effluere, pleno feruens septē virtutum spiritaliū meatu. Has autē septē virtutes enumerat Esa. dicens, Spiritus sapiē-^{cap. 11.}tiæ & intellectus, Spir. cōsiliij & fortitudinis, Spir. scientiæ & pietatis, & Spir. timoris domini. Quauis autē dicatur Spir. vnus tamē est Dei Spir. suæ libertatis arbiter, omnia pro-^{1. co. 12.}authoritate voluntatis diuidens singulis.

CAP. 2. In Christo fuerunt illa septem dona.

IN Christo etiā hæc eadem fuisse Esa. ostēdit, dicens: Egre dietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet, & requiescet super eum Spiritus timoris domini, Spir. sapientiæ, & c. His autē obuiare videtur

Obiectio.

lib. 4. oij. 24.
f. 264. b.

Pro. 1. quod Bed. de timore domini ait sup. Parab. scil. q̄ omnis timor cessabit in futuro. Si autem timor nec in futuro erit, ergo nec septē dona erunt. Ad quod dicimus, q̄ septem illa dona & in angelis modo sunt, & in animabus sanctis feliciter uiuentibus, & in nobis erūt in futuro, sed non oīa habebūt hos vsus siue hæc officia, quæ nunc habent. Verbi gratia, Timor filialis facit nunc timere ne offendamus quem diligimus, & ne separemur ab eo: facit etiam nos reuereri eundem: in futuro verò faciet non reuereri, quando non timebimus separari vel offendere. Quidam tamen sec. effectum, timorem in Christo & in angelis tantum esse contendunt.

Dilutio.

CAP. Tertium. Quadruplex est Timor.

Sciendum est quatuor esse timores, scil. mundanum siue humanum, seruilem, initialem, castum siue filialem vel amicabilem. Humanus timor est (vt ait Cassiod.) quando timemus pati pericula carnis, vel bona mundi perdere, propter quod delinquimus. Hic timor malus est, qui in primo gradu eū mundo deseritur, quē Dominus prohibet in Euāg. dicēs: Nolite timere eos qui occidunt corpus. Timor autē seruilis est (vt ait Aug. cū per timorē gehēnæ cōtinet se homo à peccato, qđ præsentia iudicis & pœnas metuit, & timore facit quicquid boni facit.

Quid timor mundanus.

257. a.

Bonus est ille timor & utilis, licet insufficientes,
 per quem fit paulatim consuetudo iustitiæ,
 & succedit initialis timor, quando incipit
 quod durum erat amari. Et sic incipit exclu-
 di seruilis timor à charitate, succedit deinde
 timor castus siue amicabilis, quo time-
 mus ne sponsus tardet, ne decidat, ne offendamus,
 ne eo careamus. August. quoque seruilis &
 castum timorem aperte discernit, epist. ad
 Rom. locum illum exponens, Non enim ac-
 cepistis Spiritum seruitutis, iterum in timore:
 sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum
 Dei, ita dicens: Duo hic timores insinuan-
 tur: vnus, qui est in perfecta charitate, scili-
 cet timor castus: alter, qui non est in chari-
 tate, scilicet seruilis. De iis timoribus latius
 disputat August. tract. 9. in 1. Iohan. can. cap.
 4. Nec potes melius explanare quid inter-
 sit inter istos duos timores, quam si ponas
 duas mulieres vni matrimonio copulatas:
 quarum vnã constituas volentem facere adulte-
 rium, sed timet ne dānetur à marito, cui non
 grata est, sed onerosa mariti præsentia, tales
 sunt qui timēt diem iudicij. Fac alterã ama-
 re virum, & debere illi castos amplexus,
 nullo feruentem adulterij desiderio, semper-
 que viri optantem præsentiam. Illa timet, &
 ista timet. Timet illa, ne veniat maritus,
 eamque deprehendat adulterantem. Ista ve-
 rò timet, ne à viro quem intimè amat, dese-

3
 4
 f. 252. a

quid timor
 castus.

similiter

cap. 8.

aug. in
 epi. ad
 honor.
 de gra.
 no. 10.
 cap. 11
 epi. 11.

ratur. Pone hæc in animo, & inuenies quis sit timor castus, & quis seruilis, & qualiter differat. Præterea timorem initialem signi- *quid timor*
ficatum reperies, qui nec ex toto est serui- *initialis.*
lis, nec ex toto castus, sed tanquam medius de utroque aliquid retinens. Iste timor est in inchoata charitate.

C A P. Quartum. In Christo non fuit
timor mundanus, seruilis,
vel initialis.

Quia timor mundanus malus est, & in primo gradu cū mūdo deseritur: Seruilis verò initialis in perfecta charitate non est. Nullus ergo istorum timorū fuit in Christo. Quis ergo fuit timor ille, quo pœnam timuit? Potest timor ille dici naturalis vel humanus, qui omnibus hominibus inest, quo horretur mors ac formidatur pœna. Et dicitur iste timor naturalis, non quia accesserit homini ex natura, secundum quod fuit prius instituta: sed quia ex corrupta natura per peccatum omnibus aduenit, cui corruptio inoleuit, tanquam esset naturalis, & est iste timor effectus peccati, vt supra dictum est.

*Timor naturalis
humanus
fol. 188. a. l. 10*

Timor. 1. 183. b.

C A P. Quintum. In Christo fuit
timor castus.

DD iij

August. dicit timorem castum esse aeternum, sed non habebit omnem illum usum, quem modo habet. faciet enim tunc nos reuereri Deum, non timere separari vel carere. Fuit ergo & in Christo timor ille, sed iuxta usum illam, quem in futurum habebit in sanctis. Non enim timuit Christus separari, vel offendere Deum: sed Deum pra omnibus reueritus est.

DE DONIS IN SPECIALI.

DISTINCT. Trigesimæ quintæ
CAP. Primum.

Donum sapientiae & scientiae distinguuntur.

Post praemissa diligenter considerandum in quo differat sapientia a scientia. De hoc Aug. ita ait: Philosophi disputantes de sapientia, definierunt eam, dicentes: Sapientia est rerum diuinarum humanarumque scientia. Ego quoque utrarumque rerum cognitionem, id est diuinarum & humanarum & sapientiam & scientiam dici posse non nego. Verum iuxta distinctionem Apost. qua dixit, Alij datur sermo sapientiae, alij sermo scientiae: illa definitio diuidenda est, ut sermone diuinarum cognitio, sapientia proprie nuncupetur: humanarum vero, proprie nomen obtineat scientiae. Neque vero quicquid sciri ab homine potest in rebus humanis, ubi plurimum superua-

Sapientia
Scientia
In quibus differunt

lib. 14. de trii. cap. 1.
1. co. 12.

Enchiridion c. 2. e. lib. 1. Tri. ca. 1.

cuae vanitatis, & noxiae curiositatis est, huic
 scientiae tribuo: sed illud tantum quo fides
 saluberrima, quae ad veram beatitudinem du-
 cit, gignitur, nutritur, defeditur, roboratur:
 qua scientia non pollent plurimi, quamvis ip-
 sa fide polleant plurimum. Aliud est enim sci-
 re quid homo tantummodo credere debeat
 propter adipiscendam vitam beatam: aliud
 est scire quomodo hoc ipsum & piis opitu-
 letur, vel contra impios defendatur: quae pro-
 prio vocabulo appellatur scientia. De diffe-
 rentia harum duarum virtutum idem Aug.
Ench. sup. Psal. & lib. 12. de Trini. Distat ab aeter-
 norum contemplatione actio qua bene uti-
 mur temporalibus rebus: & illa sapientiae,
Tri. 12 haec scientiae deputatur.

ca. 14 C. A. P. Secundum. Differunt sapien-
 tia & intellectus.

I N hoc differunt illa duo, quia sapientia est
 proprie de aeternis, quae veritati aeternae con-
 templandae intendit. Intelligentia vero non
 modo de aeternis est, sed etiam de rebus in-
 uisibilibus, & spiritualibus temporaliter ex-
 ortis. In hoc ergo differetia est, quia sapientia
 creator tantum conspicitur: intellectu vero
 creator & creatura quaedam. Sic ergo di-
 stinguui potest inter sapientiam, scientiam, &
 intellectum. Scientia enim valet ad rerum tempo-
 raliu recta administrationem, & ad bona inter-

DD iiij

1 S. p. u. t. a
 2 } intelligit
 1 S. r. i. a

*Intelligentia
Sapientia.*

malos conuersionem. Intelligentia uero ad creatoris & creaturarum inuisibiliu speculationem, Sapientia uero ad solius ueritatis aeternae contemplationem & delectationem. Aduertendum tamen quod intellectus & scientia, quae dicuntur dona Spiritus san. alia sunt ab intellectu & scientia, quae naturaliter sunt in anima hominis: quia per illas uirtutes, quae dicuntur dona Spiritus san. naturalia reformantur atque adiuuantur.

*De connexionione habi
tuum gra
tuitorum.*

**DE CONNEXIONE
virtutum.**

**DISTINCT. Trigesimæ sextæ
CAP. Primum.**

Omnes uirtutes sunt connexæ.

Solet etiam quæri, utrum uirtutes sibi hærent: ut qui una caruerit, oibus careat. *in Esa. 56.*
De hoc etiam Hiero. ait: Qui ergo uirtutem habet, omnes habet. Quod quidem probabile est, cum enim charitas mater sit omnium uirtutum, in quocunque mater ipsa est, scilicet charitas, & cuncti filij eius, id est uirtutes recte fore creduntur. *In Io. tract. 83.*
Vnde Aug. Vbi charitas est, quid est quod possit deesse? Vbi autem non est, quid est quod possit prodesse? Cur ergo non dicimus, Qui hanc habet uirtutem, omnes habet, cum plenitudo legis sit charitas, quæ quanto magis est in homine, tanto ma-

v. 202. 1

gis est virtute preeditus. quanto vero minus,
tanto minus inest virtus: & quanto minus in-
est virtus, tanto magis inest vitium.

CAP. Secundum. Omnes virtutes sunt
in homine pares.

Jac. 5. **Q**uibusdam videtur quod alia ma- *Prima opi.*
gis, alia minus habeantur ab aliquo,
sicut in Iob patientia emicuit, in
Num. 12. Davide humilitas, in Mose mansuetudo. Qui
etiam concedunt aliquem per vnam virtutem *Secunda.*
magis mereri, quam per aliam, &c. Alij ve-
rius dicunt omnes virtutes & similes & pa-
res esse in quocunque sint: vt qui in vna al-
teri par extiterit, in omnibus eidem æqua-
lis sit. Vnde August. Virtutes quæ sunt in
animo humano, quamuis alio & alio modo
singula intelligantur: nullo modo tamen se-
parantur ab inuicem, vt quicunque fuerint
æquales. verbi gratia, In fortitudine æquales
sunt, & prudentia, & iustitia, & temperantia.
Si enim dixeris æquales esse istos in fortitu-
dine, sed illum præstare prudentia: sequitur
vt huius fortitudo minus prudens sit, ac per
hoc nec fortitudine æquales sunt, quia est
illius fortitudo prudentior: atque ita de cæ-
teris virtutibus inuenies, si omnes eadem *Dilutio*
consideratione percurras. *Prima opi.* Cum autem dici-
tur aliquis aliqua præminere virtute, vt
Heb. 11. Abraham fide, Iob patientia, secundum vsus

exteriore accipiendum est, vel in comparatione aliorum hominum, quia vel humilitatis habitum maximè præfert, vel opus fidei, vel alicuius cæterarum virtutum præcipuè exequitur. Ita vt aliquis ea ratione possit dici habere vnã virtutem magis quàm aliam, quia per charitatem magis efficitur in actu vnus virtutis quàm alterius: & propter differentiam actuum virtutes magis vel minùs habere dicitur. vt insinuat Aug. ^{epi. ad hieron.} Postest & aliquam non habere, cum tamen simul omnes & pariter habeat quantum ad^{29.} mentis habitum vel essentiam cuiusque. In actu verò aliam magis, aliam minùs habet, aliam etiam non habet. vt vir iustus vtens coniugio, non habet continentiam in actu, quam tamen habet in habitu. Cur ergo non dicantur paria peccata? Fortè quia magis facit contra charitatem qui grauiùs peccat, minùs qui leuiùs. Nemo enim peccat, nisi aduersus illam faciendo, quæ est plenitudo ^{Ro. 13.} legis. ideo recte dicitur, Qui offenderit in ^{Iaco. 2.} vno, factus est omnium reus, id est contra charitatem facit. In qua pendent omnia, lex ^{Mat. 22.} scilicet & prophetæ. Nam etiam & ipsa cærimonialia sec. spirituales intellectum quem continent, & omnia moralia ad charitatem sunt referenda, tanquàm ad finem. Vnde August. Totam magnitudinem & amplitu-

*Peccata nõ
sunt paria.*

100. b

exo. 2
aug.
decer
chor-
dis, li
vnic
cap.
Exo
17.

dinem diuinorum eloquiorum possidet charitas, qua Deum proximumq; diligimus, quæ radix est omnium bonorum. Vnde Veritas ait: In iis duobus mandatis vniuersa lex pendet & propheta, &c.

DE DECEM PRAECE-
ptis Decalogi.

DISTINCT. Trigesimæseptimæ
CAP. Primum.

Decem præcepta decalogi sunt recto ordine disposita, quorum tria sunt primæ tabule.

Post determinationē de habitibus virtutū & donorum, nūc de operibus mandatorū, per quæ in actibus virtutum dirigimur.

exo. 20
aug. de
decem
chor-
dis, lib.
vnico.
cap. 5.
et lib.
q. super
Exod.
q. 7.

Sed iam distributio decalogi, quæ in duobus mandatis completur, considerata est. Habet enim decalogus decem præcepta, quæ sunt decachordum psalterium. Quæ sic sunt distributa, vt tria quæ sunt in prima tabula, pertineant ad Deum, scil. ad cognitionem & dilectionem Trinitatis: septem, quæ sunt in secunda tabula, ad dilectionem proximi. Primum autem in prima tabula est, Non habebis deos alienos. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, &c. Origenes dicit

esse duo mandata: August. verò vnum. quia quod dixerat, nō habebis deos alienos, perfectius explicat, cum prohibet coli figmenta, id est Idolum siue similitudinem alicuius rei. Quę duo Orig. dicit distare, vt Idolū sit id quod nihil habet simile sui: Similitudo verò quod habet speciē alicuius rei quę in cælo vel in terra est. verbi gratia: Vt si quis in auro, vel argento, vel alia re faciat speciem serpentis, vel auis, vel alterius rei, & statuat ad adorandum: non Idolum, sed similitudinem fecit. Qui verò facit speciem, quam non nouit oculus, sed animus sibi finxit, vt si quis humanis membris caput canis vel arietis formet, vel in vno habitu hominis duas facies, nō similitudinem, sed Idolum facit: quia facit quod non habet aliquid simile sui. Ideo dicit Apost. quia Idolum nihil est in mundo.

2
3
Secundum præceptum est: Non assumes nomen Dei tui in vanum, quod est dicere sec. literam, Non iurabis pro nihilo nomen Dei. Tertium præceptum, Memēto vt diem sabbati sanctifices. vbi ad literam præcipitur sabbati obseruantia.

C A P. Secundum. Sunt septem præcepta secundæ tabule.

4
I N secunda verò tabula septem erant mādāta ad dilectionem proximi pertinentia: quorum primū ad patrem carnalem

refertur, sicut primum primæ tabulæ ad patrem cælestem. Quod est, Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæus super terram, scil. viuentium. Parentes verò sic sunt honorandi, vt eis debita reuerentia exhibeatur, & necessaria ministrentur.

Secundum est, Non occides, vbi ad literam actus homicidij prohibetur: secundum spiritum verò etiam voluntas occidendi. Tertium est, Non mœchaberis, id est ne cui libet miscaris, excepto fœdere matrimonij: à parte enim totum intelligitur. Nomine ergo mœchiæ omnis concubitus illicitus, illorum quoque membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi. Quartum: Non furtum facies. vbi sacrilegium & rapina omnis prohibetur. Non enim rapinam permittit, qui furtum prohibuit: sed furti nomine bene intelligi voluit omnem illicitam vsurpationem rei alienæ. Sacrilegium tribus modis committitur, quando scil. vel sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro auferitur. Sacrum verò dicitur quicquid est diuino cultui mancipatum: vt ecclesia & res ecclesie. Hic etiam vsura prohibetur, quæ sub rapina continetur: vt dicit Hierony. Est enim vsura (vt ait August.) cum quis plus exigit in iniuria vel qualibet re, quam acceperit. Quintum præceptum est, Non loqueris contra proximum tuum

falsum testimonium: vbi crimen mendacij & periurij prohibetur.

C A P. Tertium. Hebræi non commiserunt furtum, res Aegyptiorum secum asportando.

Avgust. Israelitæ non furtum fecerunt, sed Deo iubente, ministerium præbuerunt. Hoc enim Deus iussit, qui legem dedit. Sicut minister iudicis sine peccato occidit quem lex præcipit occidi: sed si id sponte facit, homicida est, etiam si cum occidat quem scit à iudice occidendum. Infirmi autem qui ex cupiditate Aegyptios deceperunt, magis permisi sunt hoc facere illis qui talia iure passi sunt, quàm iussi. Nec naturalem legem (quæ dicit, Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris) sunt transgressi, quoniam subintelligendum, iniuste, vt non alij, scil. iniuste facias, &c. Alioqui huius præuaricator est iudex, dum punit reum, nolens id tale sibi fieri. Ita etiam & illud domini verbum, Omnia quæcunque vultis, vt faciât vobis homines, &c. de bonis accipiendum est quæ nobis inuicem exhibere debemus.

DE DEFINITIONE
mendacij, & eius multiplicitate.

D I S T I N C T. Trigesimæ octauæ

C A P. Primum.

Rectè definitur Mendacium.

Hic videndum est quid sit mendacium, & quid sit mentiri: deinde utrū omne mendacium sit peccatū, & quare. Mendacium est (vt ait August.) falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Vt ergo mendacium sit, necesse est vt falsum profertur, & cum intentione fallendi. Hoc enim malum est proprium mentientis, aliud habere clausum in corde, aliud promptum in lingua. Mentiri verò est loqui contra hoc quod animo sentit quis, siue illud verum sit, siue non. Vnde non omnis qui mentitur, mendacium dicit: quia quod verum est loquitur, aliquando mentiendo: sicut econuerso falsum, dicendo aliquando verax est: sed mentitur, quia loquitur contra quod animo sentit, id est voluntate fallendi. Vnde si Iudæus dicat Christum esse Deum, cum non ita sentiat animo, mendacium non dicit: mentitur tamen, illud quod verum est dicens.

C A P. Secundum. *Multiplex est mendacium.*

1. **S**ciendum tamen tria esse genera mendaciorum. Sunt enim mendacia quaedam pro salute vel commodo alicuius, non malitia, sed benignitate dicta: qualiter obstetrices mentitæ sunt, & Raab. quarum mendacium veniale fuisse tradit August. *Aug. in ps. 5*
 2. Est & aliud mendacij genus, quod fit ioco, quod non fallit. Scit enim cui dicitur, causa ioci dici. & hæc duo genera mendaciorum non sunt sine culpa, sed non cum magna. Perfectis verò non conuenit mentiri, nec etiam pro temporali vita alicuius, ne pro corpore alterius animam suam occidat. Licet autem eis verum facere, sed non falsum dicere: ut si quis non vult hominem perdere ad mortem, verum taceat, sed non falsum dicat. *Exo. 1. Ios. 2.*

3. Tertium verò genus mendacij est, quod ex malignitate & duplicitate procedit, cunctis valde cauendum. Ponit & octo alia genera mendacij ad Consentium. *cap. 13.*

CAP. Tertium. Omne mendacium est peccatum.

Hoc insinuat August. Mihi, inquit, videtur omne mendacium esse peccatum: sed multum interest, quo animo, & de quibus rebus quisque mentiatur. Non enim sic peccat, qui consulendi, ut qui nocendi voluntate mentitur. Nec tantum nocet, qui viatorem mentiendo in diuersum *Enchi. cap. 18.*

iter mittit, quantum ille qui viam vitæ
 mentiando deprauat. Porro omne menda-
 cium ideo dicendum est esse peccatum, quia
 hoc debet loqui homo quod animo gerit:
 siue illud verum sit, siue reputetur, & non
 fit. Verba enim ideo sunt instituta, non vt per
 ea homines inuicem fallant, sed per ea in al-
 terius noticiam suas cogitationes ferant.
 Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad quod
 sunt instituta, peccatum est.

Verba mystica

CAP. Quartum. Iacob non mentitus
 est patri, dicens se esse Esau.

ge. 27.
 aug. ad
 Cōfen-
 tium.
 cap. 10

DE hoc August. ait, Iacob quod matre
 fecit authore, vt falleret patrem, si
 diligenter attendatur, videtur non ef-
 se mendacium, sed mysterium. Intendebat
 enim matri obedire, quæ per spiritum no-
 uerat mysterium. & ideo propter familiare
 consilium Spiritus quod acceperat, à men-
 dacio excusatur Iacob.

DE PERIURIO.

DISTINCT. Trigesimænonæ

CAP. Primum.

*Periurium est aliquando vbi non
 est mendacium.*

EE

Quid periurium.

Nunc de periurio videamus. Periurium est mendacium iuramento firmatum. unde quibusdam videtur, quod non est periurium, ubi non est mendacium. Idque ex autoritate Hieron. dicentis, Aduertendum est quod iusiurandum tres habet commentū tres mites, veritatem, iudicium, & iusticiam. Si cōditiones. ista defuerint, non erit iuramentum, sed periurium. Sed melius creditur & ille peierare, qui falsum voluntate fallendi iurat, & qui falsum putans quod verum est iurat, & qui verum putans quod falsum est iurat. Vnde August. Homines falsum iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur, aut putat homo verum esse quod falsum est, & temerē iurat: aut scit vel putat falsum esse, & tamen pro vero iurat, & nihilominus cum scelere iurat, &c. Ille autem qui æstimans verum quod falsum est iurat: non videtur periurus, quia non est mens eius rea: & ideo nec lingua: Imò mens eius rea est, dum iurare præsumit, quod perspicuè verum non deprehendit. Non ergo omne periurium mendacium est: Nec omnis qui peierat, mentitur: sed omnis mentiendo iurans peierat: & omnis qui falsum iurat, siue mentiens, siue non, peierat. Vnde peierat etiam qui iurat quod verum est, existimans esse falsum, quia loqui sic, scil. contra mentem, sub attesta-

Aug.
de ver.
bis. ser.
28.

de ser.
mo. d.
mini
in mō
te. li. r.
aug. i.
c. pri-
mū a
gal.

tione iuramenti, periurium est. Periurium ergo est, vel iurando loqui falsum cum intentione fallendi, vel iurando loqui falsum sine intentione fallendi, vel iurando loqui verum cum intentione fallendi. Sic similiter peieravit, qui alicui ad certum tempus aliquid iurando promisit, & non facit: hoc autem quia vel propositum mutavit, vel terminum transgressus est.

C A P. Secundum. Iuratio aliquando bona, aliquando non.

Iurare enim aliquando bonum esse dicimus, aliquando malum. Sponte enim & sine necessitate iurare, vel falsum iurare, peccatum grande est. Ex necessitate autem iurare, scilicet vel ad asserendam innocentiam, vel ad foedera pacis confirmanda, vel ad persuadendum auditoribus quod est eis utile, malum non est: quia necessarium eis est. Unde Augustinus, Iuramentum faciendum est in necessariis, cum pigri sint homines credere quod eis est utile. Iuratio non est bona, non tamen mala cum necessaria, id est non appetenda, sicut bona: nec tamen fugienda, tanquam mala, cum est necessaria. Non enim

EE. ij

est omnino contra præceptum Dei iuratio. Sed ita intelligitur Dominus prohibuisse à iuramento, vt quantum in ipso est, quisque non iuret. Apostolus enim nouit præceptum domini, & tamen iurauit. Prohibet enim iurare, vel cupiditate, vel delectatione iurandi. **Quod ergo Christus ait** *mat. 5.*
 in Euang. Ego dico vobis non iurare omnino: ita intelligitur præcepisse, né quisquam sicut bonum, appetat iuramentum, & assiduitate iurandi labatur in periurium. Quod verò addit, fit sermo vester, est est, non non, bonum est & appetendum. Quod autem amplius est, à malo est. Id est, si iurare cogaris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum quibus aliquid suades: quæ infirmitas vtique malum est.

C A P. Tertium. Licet aliquando per creaturas iurare.

1. **I**udæis tanquam paruulis concessum est iurare per creatorem, & præceptum, vt si iurare contingeret, non nisi per creatorem iurarent, non per creaturam: quia iurantes per Angelos & elementa, creaturas venerabantur honore, & melius erat hoc exhiberi Deo, quàm creaturis. Illis ergo *hier. in*
 tanquam paruulis & infirmis prohibuit: *Sa. matth.*
 2. *Etis verò, qui in creaturis creatorem vene-* *cap. 5.*

rabantur tantum, non prohibuit. Vnde Io-
 ge. 42. seph per salutem Pharaonis iuravit, Dei
 iudicium in eo veneratus, quo positus erat
 matth. in infimis. Christus vero ita per creaturas
 cap. 5. iurare prohibuit, ne vel aliquid diuinum in
 eis crederetur, pro quo eis reuerentia debe-
 retur: vel ne per ea iurantes falsum, homi-
 nes se iuramento teneri non putarent.

C A P. Quartum. Iuramentum per
 Deum, est magis obligatorium,
 quam per creaturas.

Dicimus quod qui per Deum iurat, ma-
 gis tenetur, quam qui per Euange-
 lium, vel per creaturas iurat. Vnde
 Chrysoft. Si qua causa fuerit, modicum vi-
 detur facere, qui iurat per Deum: Qui vero
 per Euangelium, maius aliquid fecisse vi-
 detur. Quibus dicendum est: Stulti, scriptu-
 ra sancta propter Deum facta sunt, non
 Deus propter scripturas: ita & creaturae fa-
 ctæ sunt propter Deum. Iurare autem per
 Deum, est testem adhibere Deum. Iura-
 uit enim Apost. dicēs: Testis est mihi Deus.
 ac si dixisset, Per Deum ita est. Vnde August.
 Ridiculū est putare hoc, si dicas, Per Deum,
 iuras: si verò dicas, Testis est mihi Deus, nō
 iuras. Quid est enim per Deum nisi testis

*Quid per
 Deum iu-
 rare.*

*De ver-
 bis A-
 postol.
 sermo.
 28.*

EE iij

*Quid est.
iurare per
creaturas.*

est mihi Deus? aut quid est, testis est Deus, nisi per Deum? Quid est autem iurare, nisi ius Deo reddere, quando per Deum iuras? ius scilicet veritatis & non falsitatis. Iurare verò per quamlibet creaturam, est creatorem eius testem adhibere. Est etiam genus quoddam iuramenti grauisimum, quod fit per execrationem, ut cum homo dicit, Si illud feci, illud patiar, vel illud contingat si. *In ser-
liis meis, vel per salutem meam, vel per filios
meos, & huiusmodi. obligat enim hoc Deo, dem.
ut dicit August.*

C A P. Quintum. Licet fide illius
uti, qui per suum Idolum
iuraturus est.

DE hoc August. scribens ad Publico-
lam, ait: Te prius considerare volo, *epi. 54*
vtrum si quispiam per falsos deos iurauerit, & fidem non seruauerit, non tibi videtur bis peccasse? Bis utique peccauit: quia iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit, quod non debuit. Ideòque qui utitur fide illius quem constat iurasse per falsos deos, idque non ad malum, sed ad bonum, non peccato illius se sociat, qui per dæmonia iurauit: sed bono pacto eius qui fidem seruauit. Et sine dubitatione minus malum est per falsos deos iurare veraciter, quam per Deum verum fallaciter.

li. offi.
22. q. 4
cap. est
etiam
li. 2. de
su. bo.
c. 32.
bo. 43

I. re. 2

Quantò enim per quod iuratur magis sanctum est, tantò magis est pœnale periurium.

CAP. Sextum. Iuramentum incautum vel inhonestà conditione factum, non est obligatorium.

li. offi. 22. q. 4. cap. est etiam li. 2. de iur. i. bo. 43. I. re. 25.

Ambro. Est contra officium Dei, nonnunquam promissum soluere sacramentum: vt Herodes fecit. Item Isidorus: In malis promissis rescinde fidem. In turpi voto muta decretum. Quod incautè vouisti, nè facias. Impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Item Beda: Si quid non incautiùs iurare contigerit, quod obseruatum peiorem vergat in exitum, liberè illud salubriori consilio mutadum nouerimus: ac magis instante necessitate peierandum esse nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique iurauit Dauid per Deum, occidere Nabal: sed ad primam intercessionem Abigail foemine prudentis, remisit minas, reuocauit enssem in vaginã, nec aliquid culpæ se tali periurio cõtraxisse doluit. Peierare tamè dicitur, qui nõ implet quod iniustum iurat (vt ait Io. Apocrisarius) non quia inde reus sit qd nõ obseruat, sed quia iurauit iniustũ, ex quo reus soluit, peccat. Hoc etiã sciendum est, qd quacũq; arte verborũ quis iuret, Deus tamè (qui cõscientiæ testis est) ita hoc accipit,

EE iij

sicut ille cui iuratur, intelligit. Duplíciter autem reus fit, qui & nomen Dei in vanum assumit, & proximum dolo capit.

CAP. Septimum. Qui exigit iuramentum ab eo quem scit peieraturum, peccat.

DE hoc August. ait. Qui exigit iuramentum, multum interest si nescit iurare falsum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit, iura mihi, ut fides ei sit, non est peccatum: tamen humana tentatio est. Si verò scit eum fecisse, & cogit eum iurare, homicida est. Idem: Qui prouocat hominem ad iurationem, & scit eum falsum iurare, vincit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam: Imò duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & suam.

Hactenus de præceptis que verbo factò implentur, nunc de aliis que ad animo perficiuntur.

DE RELIQUIS PRAECEPTIS SECUNDÆ TABULÆ.

DISTINCT. Quadragesimæ

CAP. Primum.

Sextum & septimum præcepta secundæ tabulæ à prioribus distinguuntur.

Sextum præceptum est, Non desiderabis vxorem proximi tui: Septimum est, Non concupisces domum proximi tui, non seruum, non ancillam, &c. Sed videtur præceptum de non concupiscendis rebus proximi, vnū esse cum eo quod dicitur, Nō furaberis: & præceptū de non concupiscenda vxore, vnū esse cum eo quod dicitur, Nō mœchaberis. Poterat enim præceptum non furandi in illa generalitate intelligi, vbi de non concupiscenda vxore proximi præcipitur: & in eo quod dictum est, Non mœchaberis, poterat illud intelligi, Non concupisces vxorem proximi tui. Sed in illis duobus præceptis non mœchandi, & non furandi, ipsa opera notata sunt & prohibita: in his verò extremis, ipsa concupiscentia. Multum igitur differunt illa ab istis. Vnde illi præcepto non mœchadi, fit superadditio in Euāg. vbi omnis cōcupiscentia mœchandi prohibetur. Sed cūm hic prohibeatur cōcupiscentia aliene vxoris, & alienæ rei: quare lex dicitur comprimere manum, & non animum? Illud de lege dicitur secundum cæremonialia, non secundum moralia: vel quia in lege non est generalis prohibitio omnis mortifere concupiscentiæ, vt in Euangelio.

Quæstio

Solutio

concupiscentia

Cur lex dicitur cōprimere manum, & non animum? Illud de lege dicitur secundum cæremonialia, non secundum moralia: vel quia in lege non est generalis prohibitio omnis mortifere concupiscentiæ, vt in Euangelio.

C A P. Secundum. Vniuersa lex Moysi
 dicitur littera occidens,

SI verò quæritur quam dicat Apostolus ^{2. co. 3.} literam occidentem. Ea certè est Decalogus: qui non dicitur litera occidens, ex eo quòd mala sit lex, sed quia prohibens peccatum, auget concupiscentiam, & addit præuaricationē, nisi liberet gratia. Quæ gratia non sic abundat in lege, vt in Euang. Vël

*Lex et euā-
geliū quo-
modo dif-
ferunt.* secundum eorum carnalem intelligentiam. Lex ergo bona est, & tamen occidit sine gratia, cum sit virtus peccati, quæ iubet quòd sine gratia impleri non potest. Gratia autem deerat, & ideo litera occidēs erat. *Distat au-
tem Euāgelij litera à legis litera,* quia diuersa sunt promissa: ibi terrena, hic cælestia promittuntur. *Diuersa etiam sacramenta,* quia illa tantum significabant: hæc conferunt gratiam. Præcepta etiam diuersa, quantum ad cæremonialia. Nam quantum ad moralia, sunt eadē, sed plenius in Euāg. continentur. Audisti decem chordas psalterij vtriq; sexui impositas: quæ charitate tangendæ sunt, vt vitiorum feræ occidantur.

Explicit Epitome in
tertium librum.